

www.ekolist.cz / 25 Kč / předplatné 18 Kč

EKOLIST

měsíčník o životním prostředí

08-09/08

Živočišné invaze

Vlastní národní květina, hyacintovník britský

Vlastní národní květina, hyacintovník britský

Vlastní národní květina, hyacintovník britský

Víte, jaká je vlastně česká národní rostlina? Asi vás napadne, že naším národním stromem je přece lípa. Botani-ci sdružení kolem serveru Botany.cz si ale řekli, že by přece jen bylo dobré mít jako symbol i něco menšího než strom, podobně jako si ve Velké Británii před lety zvolili nejoblíbenější květinou hyacintovník britský. Nelenili tedy a vyhlásili volbu národní květiny ČR.

Národní květina

Jan Stejskal/

Volba má sice teď malou přestávku, protože v současnosti probíhá podobné hlasování o národní ohrožené rostlině ČR (o něm se víc dozvíte v článku na straně 6), s anketou o národní květinu se však bude naplno pokračovat hned po jeho ukončení. Už teď je třeba jasné, že česká národní květina nebude patřit mezi ty ohrožené. Autoři serveru totiž rafinovaně postupují otázku po otázce, čímž se počet možných národních květin postupně snižuje. V 1. kole se mimo jiné ptali právě na to, zda by měla být ohrožená – a přibližně 60 % hlasujících rozhodlo, že nemá, že chtějí mít jako symbol květinu, se kterou se můžou relativně běžně setkat. Jen pro ilustraci – zákonem je chráněna skoro pětina z oněch přibližně 2500 původních druhů a poddruhů vyšších rostlin, které v ČR rostou. Víme rovněž, že národní květina bude modrá, nebo červená – právě tyhle barvy zase jasně porazily třeba žlutou a bílou. Svě naděje už můžou pohřbit i milovníci lomikámenů, lnů, prvosenek nebo máků, protože neuspěly v hlasování o čeledi, k níž by měla národní květina patřit. O jejích dalších vlastnostech se ještě rozhoduje – stále tak máte možnost ovlivnit například to, jak by měla být vysoká nebo zda by měla být trvalkou.

Osobně sice žádnou favoritku mezi květinami (samozřejmě kromě své ženy) nemám, takže postupné opadávání možnosti nijak neprožívám, i tak jsem ale zvědavý, která květina nakonec v hlasování zvítězí. Pampeliška, bledule nebo petrklíč už to nebude. Možná že i vaše oblíbená květina už nenávratně propadá sítém…

Vlastní národní květina, hyacintovník britský

P.S.: Omlouváme se, že se k vám tentokrát Ekolist dostal přibližně o týden později než v jiné měsíce. Na vině je výměna oken v grafickém studiu, kvůli které jsme nemohli časopis dokončit dřív. ☒

EKOLIST

měsíčník o životním prostředí

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Vydavatel a redakce/ BEZK, Malířská 6, 170 00 Praha 7
Telefon: 233 381 546, fax: 233 382 252
E-mail: ekolist@ekolist.cz

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Šéfredaktor/Jan Stejskal
Zelená domácnost/Martin Mach
Redakce/Hugo Charvát/ Martin Mach/Radek Svítíl
Grafická úprava/Klára Kulhánková/Tomáš Procházka
Ilustrace/Miloš Kalista/ Karel Stibral
Obálka/Magdalena Kalistová
Jazyková korektura/Michaela Holmerová
Sazba/Czechdesigners.com
Databáze odběratelů/Radek Svítíl
Inzerce/Kamila Pletánková, e-mail: kamila.pletankova@ekolist.cz
Distribuce/Klára Lonská a Dupress
Tisk/NVT Repro s. r. o., Praha 6

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Ekolist.cz/www.ekolist.cz
Radek Svítíl/Jan Stejskal/Karel Dolejší

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Toto číslo dáno do tisku/ 4. září 2008

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Materiály vložené do Ekolistu jsou placenou inzercí. Není-li uvedeno jinak, jsou jakékoli názory v Ekolistu stanoviskem pouze jejich autora.

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

EKOLIST Jak si ho předplatit/

Předplatné Ekolistu na rok /11 čísel/198 Kč/(18 Kč za číslo), půlroční předplatné /6 čísel/108 Kč, jedena-půlroční předplatné /17 čísel/306 Kč. Ekolist do zahraničí (Evropa) i s poštovným stojí 48 Kč/1 číslo.

Předplatné můžete zaplatit například převodem na účet: Brontosauri ekocentrum Zelený klub, Česká spořitelna, Dukelských hrdinů 29, Praha 7, č. ú. 0201022329/0800, konstantní symbol 0308. Jako variabilní symbol vyplňte jakýkoli číselný kód o čtyřech až deseti číslicích. Po zaplacení nám musíte dát vědět: 1. vaše jméno a adresu, na kterou chcete Ekolist dostávat; 2. částku, kterou jste nám poslali; 3. datum zaplacení předplatného a variabilní symbol, který jste uvedli při platbě. Zprávu o zaplacení předplatného můžete buď poslat e-mailem na adresu kancelar@ekolist.cz, nebo vyplnit formulář na internetu na adrese http://www.ekolist.cz/te-objednat.shtml, nebo poslat poštou na adresu: BEZK, Malířská 6, 170 00 Praha 7. Peníze za předplatné můžete na výše uvedenou adresu poslat i poštovním poukázku vzoru C. Do zprávy pro příjemce napište, o jaké předplatné máte zájem. Adresu pište co nejčitelněji.

Na každém adresním štítku je za jménem předplatitele číslo. Pokud je před číslem znaménko +, pak číslo za ním znamená, kolik čísel máte ještě předplaceno. Pokud je na štítku **0**, pak držíte svůj poslední předplacený výtisk. **Záporné číslo** značí, že máte nejvyšší čas si předplatit. Pokud je na štítku **-2** a nepředplatíte si, držíte své úplně poslední číslo Ekolistu. Pokud máte na štítku **Z**, pak dostáváte Ekolist zdarma.

Reciprocita a losos **12**
Ukázka z knihy „Procitnutí do živé Země“, jež by letos na podzím měla v ČR poprvé šířeji představit filsofa Davida Abrama.

Lepší nevyhořet... **16**
Říká se, že je lepší dvakrát vyhořet, než se jednou stěhovat. Říkají to ale jen lidé, kteří nikdy nevyhořeli.

Smrt pro stádo žiraf **18**
Vyprávění o masakru stáda žiraf, ke kterému došlo v roce 1975 v zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem.

Smlouva o radaru podepsána

ČTK a jst/ekolist@ekolist.cz

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Česká republika podepsala 8. července se Spojenými státy smlouvu o umístění amerického radaru v ČR. O den dřív zveřejnil ministr životního prostředí Martin Bursík (SZ) dokument svého resortu, podle něhož by výstavba a provoz radaru v Brdech neměla mít významný negativní vliv na tamější přírodu. V polovině července pak poslalo ministerstvo obrany (MO) Ekolistu výtah z biologického hodnocení firmy GeoVision, z něhož podle MO rovněž vyplývají jen nevýznamné dopady případné výstavby radaru na brdskou přírodu. Podle Bursíka je však tato studie použitelná jen orientačně, protože experti při jejím zpracování měli jen kusé informace.

Ročník XIII/Pecka ročník XVIII/Číslo 08–09

Dokument ministerstva životního prostředí (MŽP), který je reakcí na otevřený dopis biologů z letošního května (více viz Ekolist 06/2008), připravila v druhé polovině května 2008 sekce ochrany přírody a krajiny ministerstva. Základnu v Brdech by podle této zprávy měly tvořit čtyři technické budovy „běžných rozměrů“. Zastavěná plocha každé z nich nemá přesáhnout 800 až 1000 metrů čtverečních. Doplnuje je objekt pro obsluhu a čistírna odpadních vod. Areál by měl být oplocen, obsahovat by měl tři bezpečnostní zóny. Využít by se měly nynější příjezdové cesty, jen by se měly upravit. Dvacet hektarů většinou smrkového lesa by se mělo „odlesnit“, zhruba 85 hektarů „proředit“.

Riziko usmrcení chráněných živočichů nelze podle zprávy vyloučit. Nemělo by ale být vyšší než u jiných staveb v lesích. Oplocení areálu sice bude představovat pro zvířata překážku, neměla by ale být zásadním zásahem. Stavba by se neměla dotknout ani vod. „To nejcennější a nejjachovalejší území jsou Padrtské rybníky. Jejich okolí nebude nijak dotčeno,“ řekl Bursík. Podle zprávy by ale bylo nutné zvolit správnou technologii pro čištění odpadních vod. Nevhodný postup a eroze půdy by mohly přírodu nepříznivě ovlivnit.

Zatížení by neměl představovat ani provoz základny, píšou autoři zprávy. Podle nich by sice stavbu doprová-

zel hluk a prašnost, ale po jejím skončení by doprava neměla být nijak hustá. Personál základny by se měl měnit jednou či dvakrát za den, uvádí zpráva. Zabývá se i případným zářením. Dopad na živé organismy by měl záviset na provozním režimu základny. „Nepůjde o setrvalý intenzivní provoz,“ píše ministerstvo a dodává, že na plný výkon by měl radar fungovat jen v případech potřeby.

Z dokumentu rovněž vyplývá, že plocha radarové stanice je navržena do nadregionálního biokoridoru územního systému ekologické stability (ÚSES). Podle MŽP je však prý vymezení takového koridoru v lesnaté krajině do značné míry formální otázkou. Ministerstvo obrany proto zadalo studii, která tento koridor vymezí jinde. Podobně došlo k přehodnocení návrhu evropsky významné lokality (tedy součástí sítě Natura 2000) Padrtsko, na jejíž části mělo dojít k zmíněnému proředění porostů. Na základě jednání MŽP, MO a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR tak byly tomuto navrhovanému chráněnému území změněny hranice.

K podobnému závěru jako zpráva MŽP dospělo i biologické hodnocení, které si nechal vypracovat už v loňském roce MO a z něhož Ekolistu letos v červenci poskytlo pětadvacetistránkový výtah. V dokumentu je především popsána příroda v místě a následně jsou vyjmenovány vlivy, které by případná výstavba a provoz radaru mohly

na přírodu mít. I podle této studie dojde k odlesnění několika desítek hektarů plochy (a to i ve starém bukojedlovém porostu s výskytem ohrožených druhů), bude zasažen jak koridor ÚSES, tak připravované území pro Naturu 2000, rušení ohrožení ptáci a možná i ovlivněny vodní toky. Autoři studie ale docházejí k závěru, že zjištěné vlivy nejsou významné a záměr je možné uskutečnit.

Vláda na základě této studie obyvatele ujišťovala, že stavba žádným významným způsobem nezasáhne brdskou přírodu. Její kritici ovšem opakovaně poukazovali na to, že o radaru nejsou známé dostatečné technické údaje, které by opravňovaly k tak kategorickému tvrzení. Server Týden.cz pak na začátku července zveřejnil odpověď Martina Bursíka komunistickému poslanci Vladimíru Koníčkovi, který se opakovaně pokoušel zjistit, jaké přesně parametry by měl americký radar umístěný v ČR mít. „Vzhledem k tomu, že nejsou dosud známé konkrétní technické údaje, je uvedená studie zpracována velmi obecně a její použitelnost je pouze orientační,“ napsal o studii MO Bursík Koníčkovi.

Smlouvu o umístění radaru musí ještě schválit parlament a prezident republiky. Přesný projekt stále není znám. Podle Bursíka prý bude muset projít posuzováním vlivu na životní prostředí, při němž by měla být všechna rizika související se základnou vyřešena. ☒

Poplácání v poločase

Martin Bursík...

Hugo Charvát/
hugo.charvat@ekolist.cz

Ve středu 23. července navštívil premiér Mirek Topolánek ministerstvo životního prostředí. V rámci svých návštěv vládních úřadů se setkal s Martinem Bursíkem, aby společně zhodnotili, jaký je stav resortu v polovině volebního období současné koalice. „Dnešní setkání nemělo za cíl něco projednat, ale zhodnotit, co se nám dosud podařilo, udělat si určitý mezisoučet,“ shrnul důvody návštěvy Mirek Topolánek.

„Jsme na ministerstvu, které při jednání na vládě vyžadovalo spoustu změn, mnohdy stojí proti všem ostatním,“ prohlásil na setkání s novináři Mirek Topolánek. Podle premiéra vyplývají pro ministerstvo životního prostředí z koaliční smlouvy pouze čtyři úkoly, ale ty jsou problematické a vyvolávají velký zájem veřejnosti. Jedná se například o víkendový provoz kamionů nebo o šumavský národní park. „Tato vláda mnohdy funguje tak, že průchozí kompromis vznikne na lince Bursík-Říman nebo Bursík-Řebíček,“ prohlásil Topolánek. Podle něj Bursík přináší kompromisy, které ještě mají smysl a přinášejí pozitivní ře-

šení pro občany ČR. Martin Bursík poděkoval Mirkovi Topolánkovi za podporu při prosazování celé řady témat, která pro premiéra nejsou jednoduchá: „Premiér je taky předseda strany a vítěz voleb a je pro něj politicky složité se v některých případech přiklonit na stranu ministerstva životního prostředí, protože to pak musí vysvětlovat ‚doma‘.“

Premiér Topolánek pochválil ministra Bursíka za odblokování Operačního programu životního prostředí, ze kterého se může financovat výstavba čistíren odpadních vod. „Chybějící prostředky na výstavbu, které odmítá kvůli nestandardním smlouvám financovat Evropská unie, jsme spočítali na 1,2 miliardy korun,“ uvedl Martin Bursík.

Jednání mezi oběma předsedy politických stran se dotklo i situace v Národním parku Šumava a likvidace následků po orkánu Kyrill. „Máme připravenou velkou dohodu mezi obcemi a správou národního parku,“ představil další politiku Martin Bursík. Dohoda by měla umožnit další rozvoj obcí a přilákání turistů do parku, zároveň by měla jasně stanovit pravidla hospodaření v lesích. „Jsme ale realisté a nečekáme, že se před krajskými volbami podaří dohodu prosadit,“ dodal Bursík.

Dál se mluvilo o biopalivech, splavnění Labe, výstavbě dálnic a vysokorychlostních tratí, těžbě uranu a energetickém balíčku. „Všechno jsou to kontroverzní témata a ve všech došlo za poslední rok k velkému pokroku. Já pocházím z energetiky a máme na celou řadu věcí s Martinem Bursíkem jiné názory, ale jsme spolu schopni komunikovat a já mu za to děkuju,“ pochválil Martina Bursíka premiér.

„Nejdůležitějším tématem do konce volebního období této vlády je jednoznačně politika ochrany klimatu. Tu budeme příští rok prosazovat i jako předsedající země Rady EU,“ pokračoval Martin Bursík. Jeho resort právě připravuje novou klimatickou politiku pro Českou republiku – představena by měla být v září. Ministerstvo rovněž pracuje na novele horního zákona. Jeho současně znění totiž podle Bursíka například neumožňuje odepsat zásoby hnědého uhlí, které se v budoucnu určitě nebudou těžit.

Premiér na setkání s ministrem životního prostředí neprobíral předběžné závěry tzv. Pačesovy komise (viz článek na straně 5), která by měla přinést doporu-

... a Mirek Topolánek si v poločase notovali. foto: Hugo Charvát / Ekolist

čení k budoucí energetické politice České republiky. „První závěry ukazují, že existuje několik alternativních scénářů a na vládě je politické rozhodnutí, zda je potřeba zasahovat do státní energetické koncepce z roku 2004,“ odpověděl na dotaz Ekolistu Mirek Topolánek. Podle něj bude potřeba diskutovat o tom, zda energetická koncepce dostatečně reaguje na všechny strategické, geopolitické a klimatické hrozby. „Ale musíme si počkat na konečné závěry Pačesovy komise,“ řekl Mirek Topolánek.

V rámci klimatické politiky České republiky počítá premiér s jadernou energií jako s jedním z nízkoemisních zdrojů. V současnosti je v provozu šest jaderných bloků a počítá se s prodloužením jejich životnosti. „To, že je máme, nám pomáhá plnit některé závazné cíle, zejména ve snižování produkce oxidu uhličitého. V tomto smyslu to není kontroverzní téma a nikdo je nezpochybňuje,“ prohlásil Mirek Topolánek. S tím souhlasí i Martin Bursík. „My bereme stávající jaderné elektrárny Temelín a Dukovany jako danost a nikterak je nezpochybňujeme, ani prodlužování životnosti u jaderné elektrárny Dukovany,“ dodal Bursík. Podle něj bude jaderná energetika hrát výraznou roli po celou dobu, po kterou je vláda schopná dohlédnout ve svých strategických úvahách. ☒

Úspory, jádro a OZE

Hugo Charvát/hugo.charvat@ekolist.cz

V pátek 4. července předal předseda nezávislé energetické komise Václav Pačes předsedovi vlády Mirkovi Topolánkovi předběžná doporučení k budoucí energetické politice České republiky. Komise v nich staví především na úsporách energie, větší podnikatelské volnosti na energetickém trhu, růstu obnovitelných zdrojů energie (OZE), větším dovozu surovin a silnějším podílu jaderné energie. Zprávu komise předala zadavateli, tedy vládě, veřejnost ji zatím k dispozici nedostala. Konečná studie by měla být hotová až v září.

A zase premiér Topolánek. Tentokrát v diskusi se členy komise – vpravo její vedoucí Václav Pačes. foto: Hugo Charvát / Ekolist

„Stále se mluví o tom, zda budeme využívat jadernou energetiku, nebo ne. To ale není nejzávažnější problém české energetiky, tím je budoucnost teplařství,“ prohlásil na tiskové konferenci Václav Pačes, jinak rovněž předseda Akademie věd ČR. Podle něj budou zásoby hnědého uhlí brzy vyčerpány a pokud se budou pálit v elektrárnách, dojde k tomu ještě mnohem dřív. Komise tedy doporučuje zachovat hnědé uhlí jen pro provoz teplařen, čímž by vznikl čas pro hledání náhrady za tuto surovinu. Částečným řešením může být větší decentralizace, díky níž by se daly lépe využívat obnovitelné zdroje, přechod teplařen na spalování plynu nebo dovoz uhlí ze zahraničí. Ani podle premiéra Mirka Topolánka nebylo cílem komise zkoumat, zda bude, či nebude ČR využívat jádro jako zdroj energie. „Neznám žádnou expertní, vědeckou a nezávislou komisi, která by na takto položenou otázku odpověděla jinak, než že budeme muset,“ prohlásil Topolánek.

Předběžné závěry

Předběžné závěry představil na půdě Akademie věd člen komise Vladimír Dlouhý. Studie počítá s vývojem české energetiky do roku 2050, nicméně čísla po roce 2030 jsou prý „co nejlépe prove-

denými spekulacemi“. Podle Dlouhého vychází studie z několika základních předpokladů – například že stát bude do sektoru energetiky zasahovat pouze v případech, kdy to bude ve veřejném zájmu. Péče o životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj české ekonomiky je podle komise jedním z veřejných zájmů. Stát by zároveň neměl omezovat využití žádných potenciálních zdrojů energie ani energetických surovin. Jedním ze vstupních předpokladů studie je i požadavek, že stát nebude podporovat vývoj, který by vedl k závislosti české ekonomiky na dovozu elektrické energie.

Komise předpokládá, že energetika do poloviny století plně využije domácí zdroje fosilních paliv. Zelenou dostane rozvoj jaderné energetiky, podstatně se má zlepšit efektivita spotřeby a úspory energií. Významně naroste podíl obnovitelných zdrojů energie. Komise předpokládá do roku 2030 nárůst především u využívání biomasy a po tomto datu taky geotermální a solární energie. Menší podíl připadne i na malé vodní elektrárny, využití odpadů a větrné energie. Důvodem je v zásadě stagnovat, dovoz plynu poroste jen mírně a dovoz černého uhlí nahradí postupně tuzemskou těžbu.

Základní doporučení, které komise představila, podporují prohloube-

ní konkurence na energetických trzích a zkoumání vhodnosti produkce všech typů energie. Zároveň závěry komise říkají, že ačkoli význam hnědého uhlí bude v dlouhodobém horizontu klesat, bude představovat stále významný energetický zdroj. Vláda by prý „neměla omezovat podnikatelská rozhodnutí v této oblasti a měla by připustit diskusi o těžebních limitech podle jasně vymezených pravidel“. Podle Dlouhého komise ve svých propočtech nepočítala s prolomením těžebních limitů, ale jen s jejich úpravou. „Jde pouze o určité narovnání, to znamená možnost vytěžit osmdesát milionů tun uhlí z dolu Bílina,“ prohlásil Dlouhý.

Vláda by rovněž měla podpořit úspory energií jako prioritu a mimořádně významnou součást formování dlouhodobé energetické strategie. Jednu z variant výroby elektrické energie představuje jaderná energetika, která je důležitou součástí energetického mixu. Vláda má podle komise považovat obnovitelné zdroje za nezpochybnitelnou součást budoucího palivo-energetického mixu.

Důkladně až v září

Nezávislá odborná komise pro posouzení energetických potřeb ČR v dlouhodobém časovém horizontu, jak zní celý název komise, vznikla na základě vládního usnesení v lednu 2007. Vždy dva členy komise jmenovaly parlamentní politické strany. Letos v červnu měla představit studii vývoje energetiky do roku 2050. „To, co dnes předkládáme, není v žádném případě konečná zpráva. Důležitější než splnit daný časový limit je důkladná analýza,“ prohlásil nakonec na červencové tiskové konferenci Václav Pačes. Podle něj se předem nedalo odhadnout, kolik času práce na studii zabere. Konečná zpráva i s oponentní studií, kterou by měli vypracovat Pavel Stehlík, Petr Kalaš, Miroslav Vrba, Milan Kajman a František Janouch, by tak měla být hotová v září. ☒

Česká ohrožená rostlina

Jan Stejskal / jan.stejskal@ekolist.cz

Milovníci rostlin se rozhodli upozornit na neradostnou situaci svých planě rostoucích oblíbenců. Jak říkají, politici i další veřejnost jim věnují méně pozornosti než třeba pandám, velrybám nebo ptákům. Mezinárodní organizace Planta Europa proto vyhlásila soutěž o ohroženou rostlinu, která nejlépe vystihuje danou evropskou zemi nebo region. O tom, která rostlina se stane Národní ohroženou rostlinou České republiky, se rozhoduje právě teď.

foto: Botany.cz

Růže keltská – i ona by se mohla stát Národní ohroženou rostlinou ČR.

V ČR anketu organizuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) společně s Přírodovědnou společností. Podle Alexandry Klaudivové z AOPK by se hlasování o české rostlině mělo uzavřít koncem letošního října. „Může se to ale protáhnout, protože o své rostlině rozhodují i další státy, a pokud by se to v nějaké zemi zdrželo, mohlo by se teoreticky i u nás hlasovat déle. Zatím ale počítáme s koncem října.“

Zdůraznění skutečnosti, že v přírodě silně ubývá planě rostoucích rostlin, je hlavním motivem akce po celé Evropě. „Chceme přitáhnout pozornost veřejnosti ke květinám,“ přitakává Alexandra Klaudivová. Soutěž je tak pořádána i ve víc než deseti dalších evropských zemích, například v Německu, Francii nebo Rakousku. Inspirací se stala volba národní květiny ve Velké Británii, která si získala obrovskou popularitu mezi veřejností. „Tam o tom psali všichni, noviny, televize, mělo to velký ohlas,“ říká další z organizátorů české části kampaně Ladislav Hoskovec, šéfredaktor serveru Botany.cz.

V případě české ankety navrhl tým odborníků původně 25 druhů, jejich počet se však po následných konzultacích zúžil na 12 a z nich pak čtenáři serveru Botany.cz vybrali finálovou osmičku. V polovině srpna potom začalo vlastní hlasování o Národní ohrožené rostlině ČR. Jaké druhy vlastně odborníci navrhovali? „Nešlo o endemity, tedy o rostli-

ny, které rostou pouze u nás, ale snažili jsme se vybrat rostliny, které mají na našem území centrum svého výskytu, jsou nebo byly k vidění po celé ČR, zároveň ale v posledních letech nebo desetiletích výrazně ustoupily a staly se ohroženými. Jde o rostliny, které by mohli lidé znát, protože u nás byly hojné – jako třeba vstavač kukačka nebo mateřídouška,“ vysvětluje Alexandra Klaudivová.

Jednotlivé rostliny pak získaly i své kmotry, kteří by je měli na veřejnosti prezentovat a obhajovat, proč stojí za to podpořit právě tu jejich rostlinu. Třeba hvozdík pyšný si vzal za svůj televizní moderátor Vladimír Kořen. „Je to krásná, dalo by se říct „načančaná“ rostlina,“ komentuje svoje rozhodnutí na serveru Botany.cz. „Samo slovo mateřídouška jako by dýchalo něhou a vůní,“ říká zase o „své“ mateřídoušce botanik a dlouholetý ochránce přírody Jan Čerňanský. Geolog a esejist Václav Čilek si vybral koniklec luční český. „Koniklec v sobě shrmažďuje mnoho významů – tvrdá skála, na které roste, měkká voda pod skalou, vertikální skály, horizontální voda, daleký výhled, člověkem nevyužívaná krajina, do toho duby, jeřáby, skalní společenstva rostlin – je prostě reprezentantem něčeho mnohem krásnějšího, širšího, většího, než je on sám.“

Botanik Václav Větvička, velký milovník růží, se stal kmotrem růže keltské. Dřív hojnou orchidej vstavač kukačka reprezentuje textařka Gabriela Osvaldová

a hrušeň polničku herec Jaroslav Dušek. Kmotrem masožravé rosnatky okrouhlostě se pak stalo dokonce celé občanské sdružení Darwiniana, tedy společnost pěstitelů masožravých rostlin.

Sama organizátorka Alexandra Klaudivová prý hlasovala pro hořeček český, jehož kmotrou se stala moderátorka a malířka Iva Hüttnerová. „Je to právě jeden z druhů, které v posledních 50 letech ubývají kvůli velkoplošnému zemědělskému hospodaření,“ zdůvodnila pro Ekolist své rozhodnutí Alexandra Klaudivová. „Hořeček český má za sebou jeden z vůbec největších ústupů z české krajiny, roste na krátkostébelných lokalitách, na extenzivních pastvinách – a to jsou právě místa, která z české krajiny mizejí.“

Vítězná Národní ohrožená rostlina ČR bude zveřejněna po ukončení české části hlasování. „Doufáme, že by na to mohla navázat nejen širší propagace mezi veřejností, ale třeba i intenzivnější zmapování jejího výskytu nebo plán, jak zajistit, aby z české krajiny dál nemizela,“ uzavírá Klaudivová. ☒

Podrobné informace o všech osmi rostlinách a rozhovory s kmotry jednotlivých rostlin najdete na serveru Botany.cz. Samotné hlasování pak probíhá na adrese www.plantaeuropa.org/wuc/index_CRepublicasp.asp.

Živočišné invaze

Jan Stejskal / jan.stejskal@ekolist.cz

Jaroslav Červený – biolog a myslivec, který pracuje v Ústavu biologie obratlovců Akademie věd ČR a na fakultě lesnické a dřevařské České zemědělské univerzity. Původně se zabýval netopýry, později se začal věnovat hlavně šelmám a obecně ekologii savců, podrobně studoval především rysy. O velkých šelmách často publikuje, například v časopise Vesmír, Svět myslivosti a v odborných periodikách. V roce 2003 vyšla Encyklopedie myslivosti, jejímž je hlavním autorem.

foto: Jaroslav Červený

Co vlastně invaze jsou, kdy můžeme o živočichu říct, že je invazní?

Biologická invaze je proces, při němž nějaký zavlečený druh musí překonávat různé bariéry. Zavlečený přitom znamená, že zeměpisnou bariéru, přes kterou by se jinak nemohl dostat, překonal pomocí člověka. Takový nepůvodní druh, v angličtině nazývaný „alien“, tedy vetřelec, se pak může v novém prostředí rychle šířit a potlačovat druhy původní, například tím, že je loví nebo že se živí stejnými zdroji potravy. V některých oblastech světa byl z důvodu výskytu invazních druhů zjištěn pokles biodiverzity určitých skupin živočichů až o 40 %, což je obrovské číslo. Trochu něco jiného jsou pak druhy expanzní, které se ze své původní oblasti výskytu samovolně šíří dál, často do člověkem pozměněné krajiny.

Jaké druhy jsou mezi savci České republiky pokládány za invazní?

Jedná se v podstatě o čtyři – nutrii, norka amerického, mývala severního a psíka mývalovitého.

Jak se do české přírody dostaly?

Nutrie především úniky z chovů, kde se nejprve chovaly pro svoji velmi ceněnou kožešinu, později i pro maso. První faremní chov je doložen v roce 1924 v Jablonném nad Orlicí, první zprávy o jejím výskytu ve volné přírodě pocházejí z roku 1979. Psík mývalovitý přišel sám. Pochází sice z Dálného východu, v letech 1929–1955 však bylo přibližně 9000 jedinců záměrně vysazeno na území dnešního západního Ruska, Lotyšska, Běloruska a Ukrajiny a odtud se postupně šířil na západ – v ČR byl poprvé zaznamenán v roce 1954 na sever-

ní Moravě. V jeho případě bych řekl, že jedinců, kteří utekli ze zajetí, je poměrně málo. U norka a mývala je situace ale úplně jiná. Zvláště u norka nastal po roce 1989 nešťastný stav, kdy dost lidí, kteří v restitucích dostali zpátky farmy, norky vypustilo do volné přírody. Daleko horší ale je, že v rámci celé Evropy norky vypouštěli z farem i ochránci zvířat – kvůli tomu, že zvířata jsou v klecích týraná. Jenomže vypustit je do přírody je opačný extrém – spousta jedinců, kteří poznali jen prostředí klecí, má totiž problém se v přírodě uživit. Když v roce 2005 ochránci zvířat vypustili přes tisíc norků a polárních lišek z farmy ve Vítějvsi nedaleko Svitav, došlo k tomu, že obecní úřady v oblasti musely zangažovat myslivce a další obyvatele, kteří pak chodili po lesích a sbírali mrtvé lišky a norky. Každopádně z farem byly ochránci zvířat vypuštěny za posledních přibližně 20 let tisíce norků amerických, takže dnes už je najdeme prakticky na celém území republiky.

S norkem jsou přitom problémy veliké, je znám jeho silně negativní vliv na populace kriticky ohrožené užovky podplamaté na Křivoklátsku. Zajímavé ale je, že tam byly dělány rozborů žaludků odchycených a usmrcených norků, a v nich se užovka žádná nenašla. To ale ještě nemusí nic znamenat, protože vzorků bylo málo. Každopádně je jisté, že třeba v Brdech na Pádrském potoce norek americký likviduje populaci rovněž kriticky ohroženého raka kamenáče.

Vedle norka začíná být problematický i psík mývalovitý, jehož početnost začíná narůstat. Jeho dopady na naši přírodu jsou ale spíš zveličovány. Sice ho rychle přibývá, ale on je spíš takový sběrač odpadků, jako lovec je mnohem méně výkonný než liška.

Psík mývalovitý – dobrák od pohledu, kterého se jednou možná nebude lehké zbavit. foto: Piotr Kuczynski/Wikipedia, zveřejněno pod licencí <http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>

Navíc se ještě víc než ona živí rostlinnou potravou, takže při jeho současné hustotě populace to zatím kritické není.

Mýval a nutrie mají ještě slabší populace než psík?

Těch je podstatně méně. Nutrie je býložravec, navíc je vázána na vodu, takže žere hlavně vodní vegetaci. Ta žádné škody asi dělat nebude, snad se jen občas může pustit do škeblí. Na lokalitách, kde jsou perlorodky, ale nežije, protože ty jsou výše v kopcích a nutrie se v ČR zatím drží v nížinách. S oteplováním klimatu by se možná mohlo stát, že se nutrie bude vyskytovat i ve větších nadmořských výškách, ale ten příklad s perlorodkami je skutečně jen teoretický, ani ve světě není známý takový případ. Spíš si nutrie občas vezme škeble rybníční, těm ale zatím vzhledem k její populační hustotě žádné přímé nebezpečí nehrozí.

Problémy v současnosti nepůsobí ani mýval, kdyby u něj ale došlo k podobné situaci jako v Německu, mohly by problémy nastat i v ČR.

Co se v Německu stalo?

Tam se neuvěřitelně rychle rozšířil. Ve 30. letech minulého století byl hlavním říšským myslivcem Hermann Göring a právě on se údajně zasadil o to, aby byly v Hesensku vypuštěny dva páry mývalů. Od té doby se jejich populace neustále zvyšovala a dnes už jich je v některých spolkových zemích tolik, že je nestačí regulovat. Mývalové se ale na rozdíl od ostatních druhů, o nichž mluvíme, stahují spíš na okraje

měst a do parků, takže v různých vilových čtvrtích lezou do domácností, vybírají špajzy apod. V Severní Americe žijí ve městech skoro normálně, vybírají popelnice a lezou do domů. Mývalové jsou totiž strašně vynalézaví, dokážou třeba vyskočit na kliku a otevřít si dveře, dokonce dokážou otevřít okenice. U nás se podobné náznaky objevují také, mýval už byl chycen v domě na pražské periferii a v Olomouci prý i v prvním patře. Navíc ornitologové, kteří na Záhlinických rybnících na Moravě pomocí kamer sledují úspěšnost hnízdění ptáků, mají zachycené, jak mýval ničí hnízda na stromech. Takže časem by mohl být problematický taky.

Mají tato zvířata vliv jen na biodiverzitu, nebo způsobují i širší hospodářské škody?

Obecně je těžké to shrnout, avšak pokud jde o norka, tak ten má vliv jak na sportovní, tak rybníční rybářství i na myslivost. Jsou známy případy, kdy norci zlikvidovali farmové odchovy kachňat, dnes je v rybníčních oblastech jižních Čech dáván norkům za vinu i pokles populací volně hnízdících kachen. Pořád to ale není tak tragické jako třeba ve Skandinávii nebo ve Skotsku a Irsku, kde prý na některých hromadných hnízdištích ptáků – zejména na útesech, kde mají vodní ptáci jako papuchalkové a alky hnízda na zemi – dokážou norci zlikvidovat až 50% jejich populace. Norek americký je opravdu výkonný lovec a jím způsobené škody jsou značné. Na území téměř celé Evropy byl vyhuben původní norek

evropský a jeho americký jmenovec zde našel zcela volnou niku příhodnou pro život i prostřený stůl.

Když mají s norkem v těchto zemích tak velké problémy, daří se jim ho nějak účinně potlačovat?

Právě že ne. Přitom se v těchto státech může norek zcela volně střílet, ani to však nestačí. U nás bohužel z mysliveckého zákona vyplývá, že norka, nutrie, mývala a psíka může lovit pouze myslivecká stráž, což je jen malá část z přibližně 90 tisíc myslivců.

Jak je to s bobrem?

Toho nemůžeme nazvat vetřelcem, ale navrátilcem, i když k jeho návratu došlo za pomoci člověka. Jde o druh, který je v dnešní krajině taky trochu problematický, protože přetváří vodní režim podle svých představ a ty vždy nemusejí odpovídat představám lidí. Klasický případ se stal u České Kubice v Českém lese, kde bobr zvednul hladinu potoků, tím způsobil podmáčení a následné podemletí náspu železniční trati, takže se tam musela udělat různá opatření typu odvodnění a drenáží.

To jde ale spíš o jednotlivost, ne?

Jde i nejde, někde to začíná být vážné, viz ten železniční násep nebo jižní Morava, kde se v Lednicko-valtickém areálu bobři pustili do památných stromů a v lese na soutoku Moravy a Dyje likvidují duby ve školkách. Nehledě na to, že bobr dokáže obývat i meliorační kanály a v některých zemědělských oblastech Německa a dnes už i naší republiky dokáže zlikvidovat porosty kukuřice nebo řepky. Z Německa je znám i případ, kdy v Řeznu u přístavu bobr pokácel tak velký strom, že zničil nějaké jachty. Ale to je spíš kuriozita, větší problém je v tom, že budováním nor ničí i protipovodňové hráze při Dunaji. Tam už museli vynaložit miliony eur na to, aby do stovek kilometrů povodňových hrází zakopali pevné pletivo, přes které se bobři neprohrabou. Mluvíme ale samozřejmě o hospodářských škodách, člověkem málo ovlivněné krajiny je bobr spíš ku prospěchu tím, že v ní dokáže zadržet vodu.

V Bílých Karpatech se nedávno objevil šakal. Ten je na Balkáně původní...

Na Balkáně ano, ve střední Evropě však zatím ne. Ale jde jen o úhel pohledu. Když si odmyslíme všechny doby ledové a meziledové v průběhu celých čtvrtohor, protože pak by někdo mohl považovat za původní nosorožce nebo hyeny, protože tady svého času taky žili, tak je šakal zatím brán jako druh u nás nepůvodní. Ale pokud se tady usídlí sám, tak se původním stane. Zatím sem ale jen zabíhají jednotlivé kusy ze sousedního Slovenska a Rakouska.

V seznamu Nepůvodní fauny a flory ČR, který vydalo ČSOP, je faunistických položek asi 250. Je možné o 250 živočiších mluvit jako o invazních?

Určitě ne, jde o živočichy, kteří jsou nepůvodní a do volné přírody se většinou dostanou na chvíli a nedokážou přežít. Klasickým příkladem je paovce hřivnatá, která utekla kolem roku 1980 ze zoo v Plzni. Ze začátku se tomu nevěnovala pozornost, tak se v přírodě rozmnožila a rozšiřovala areál výskytu. Než se pak ministerstva zemědělství (MZe) a životního prostředí (MŽP) dokázala domluvit, jak najít zákonnou cestu k jejímu odstranění z volné přírody, většinu paovců nezákonně vystříleli myslivci a za invazní druh tak mohla být považována jen několik let. Problém byl v tom, že pro MZe to nebyl druh zvěře a pro MŽP to zase nebyl chráněný živočich, prostě legislativně neřešitelný problém.

Něco podobného se tedy mělo udělat i s norkem?

Norek byl ovšem do přírody vypouštěn mnohem častěji a hlavně nárůst jeho populace ve volné přírodě byl tak prudký, že jich najednou bylo všude spousta. V tomto případě dokonce našla obě ministerstva společné, i když – jak dnes vidíme – nepřiliš účinné řešení.

Když se tedy nějaký druh dostane nebo je zavlečen do nového prostředí, je pak velmi jednoduché onen zlomový okamžik, kdy se začne rychle šířit, propásnout.

Samozřejmě. Typickým případem jsou králíci v Austrálii, kteří tam byli dovezeni už v 18. století. Největší nárůst jejich populace ovšem začal až v druhé polovině století 19., a než lidem došlo, co se děje, byli králíci beznadějně přemnožení. V současnosti působí spásáním vegetace, což vede následně k erozi půdy, nebo dokonce k její přeměně v poušť, škody v rádech miliard korun ročně.

Problémy jsou vždycky způsobeny nedbalostí nebo nepozorností člověka. Pokud samozřejmě nejde o cílenou introdukci, což byl v Evropě třeba případ ondatry. Hrabě Collredo-Mansfeld si přivezl manželku z Ameriky a miloval ji tak, že se jí snažil zajistit co nejvíc domácí prostředí, takže s ní přivezl i jelenec běloocasý a ondatry. Ty vypustil na Dobříšsku do rybníka a ony se potom poměrně rychle rozšířily po celých Čechách a Evropě, i když pozdějším vypuštěním jim pomohli například i ve Finsku, Holandsku a Rusku.

Existuje historická hranice, za níž už mluvíme o původním druhu?

Pokud se někam druh dostane vlastním přičiněním, je brán jako původní, pokud za pomoci člověka, tak je nepůvodní. I když faktem je, že například u ryb se druh, který se v přírodě udrží, rozmnožuje a šíří nejméně po tři generace, někde považuje za původní. U savců to tak ale není.

Do jaké míry je naše fauna savců vlastně původní?

V některých případech jde o zajímavá čísla. Třeba netopýři jsou dejme tomu původní všichni, ale u sudokopytníků je víc než polovina druhů nepůvodních. A to z jednoduchého důvodu – všechny jsou předmětem mysliveckého hospodaření. Původně na území Čech žilo jen prase divoké, jelen lesní, los a srnec obecný, zavlečení k nám pak byli sika, daněk evropský, jelenec běloocasý, muflon, kamzík horský a koza bezoárová, i když ta v současnosti žije prakticky jen v jedné oboře na Českolipsku. Podobně je to přitom všude v Evropě, my na tom nakonec nejsme tak hrozní, protože třeba Velká Británie má třetinu veškeré fauny nepůvodní včetně různých obojživelníků nebo motýlů.

Mluvili jsme zatím hlavně o savcích, ti ale asi nejsou jedinými invazními živočichy v ČR.

Samozřejmě že ne, obrovský problém způsobují třeba nepůvodní, teraristy chovaní raci pruhovaní a signální. Oba druhy totiž přenášejí raci mor, který decimuje naše původní raky říční a raky kamenáče, zároveň jsou ale vůči němu odolní. Naši raci kvůli tomu hynou ve velkém.

Dá se s tím něco udělat?

Těžko. Teoreticky by se daly populace raků lokalizovat a přeléčit, jenomže voda spojuje různé oblasti a teoreticky je možné, že plíseň račího moru může ulpívat i na nářadí, síťích nebo agregátech rybářů, a když pak přecházejí do jiného povodí, vezmou ji s sebou. Důležité je, aby různí milovníci přírody, kteří se ale v přírodě moc nevyznají, nechali raky být, a ne, když vidí někde raky ve špinavé vodě, aby je vyčítali a převezli jinam. Tím totiž můžou hodně škodit. Někdy holt lidské aktivity, i když v dobré víře činěné, vedou ke špatným koncům.

Jak tedy zasahovat proti invazním druhům?

U mývala, norka a psíka mývalovitého je za dané situace bezpodmínečně nutné držet populaci na únosné míře, což je ale úkol nadlidský a asi se to nepodaří.

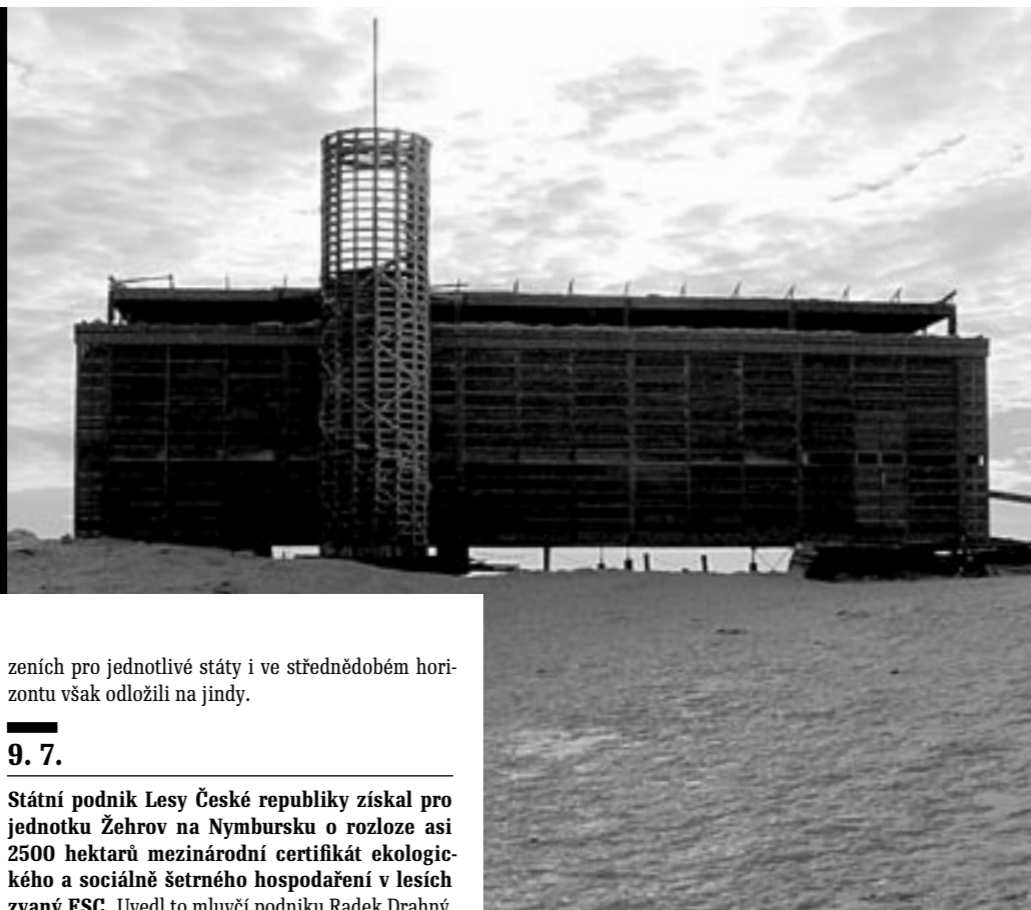
Došlo někde i k povedené introdukci?

Určitě je známo víc případů, především ale u bezobratlých živočichů. Například do Afriky byla převezena paraguayská vošička, která na maniokových plantážích pomohla ohlídat úrodu proti červcům, jež tam dělali ročně škody za obrovské množství peněz. Provést úspěšnou introdukci možné tedy je. Problém je v tom, že se nikdy s určitostí předem neví, jak to dopadne. ☒

Poštovna na Sněžce otevřena...

Od začátku srpna můžou nově otevřenou poštovnu na vrcholu Sněžky pravidelně navštěvovat turisté. Lidé v moderním objektu najdou základní občerstvení, poštovní služby a možnost výhledu z vyhlídkové terasy umístěné na střeše objektu. Původní poštovna by měla z vrcholu zmizet do jednoho roku. Bývalou Českou boudu už stavební firma z vrcholu Sněžky odstranila.

foto poštovny: Miloslav a Pavel Klimešovi/
www.klimesmarsov.cz

Červen

25. 6.

Nádej, že sa na výročnom rokovaní Medzinárodnej veľrybárskej komisie (IWC) v čilskom Santiagu podarí dosiahnuť dohodu o zákaze komerčného lovu veľrýb a prípadnej ochrane týchto živočíchov, sa nenaplnili. Delegáti odročili túto kontroverznú tému na najbližšie výročné zasadanie IWC, ktorého dejiskom bude na budúci rok portugalský ostrov Madeira.

29. 6.

Kvalifikovaný odhad všech sanací starých ekologických závazků státu je podle ministerstva životního prostředí 40 miliard korun, napsal týdeník Euro. Vláda přitom schválila projekt na sanaci těchto závazků, jež podle ministerstva financí činí 115 miliard korun (viz viz Ekolist 06/2008).

Červenec

1. 7.

Ministerstvo zemědělství zřídilo novou funkci náměstka pro environmentální agendu a ekologické zemědělství. Náměstkem se stal člen Strany zelených Jiří Urban.

Investice do ekologické energetiky připomínají zlatou horečku; za minulý rok vyskočily ve světě o 60 % na 148 miliard dolarů, uvedl Program OSN pro životní prostředí (UNEP).

8. 7.

Na snížení emisí plynů se skleníkovým efektem minimálně o 50 % do roku 2050 se dohodli nejvyšší představitelé osmi hospodářských mocností sdružených ve skupině G8 na summitu v japonském letovisku Tójiako. Dohodu o základu, z něhož se má vycházet, či o konkrétních ome-

zeních pro jednotlivé státy i ve střednědobém horizontu však odložili na jindy.

9. 7.

Státní podnik Lesy České republiky získal pro jednotku Žehrov na Nymbursku o rozloze asi 2500 hektarů mezinárodní certifikát ekologického a sociálně šetrného hospodaření v lesích zvaný FSC. Uvedl to mluvčí podniku Radek Drahný.

Nepoužívané staré mobilní telefony odevzdávají k recyklaci jen 3 % uživatelů. Naprostá většina majitelů si telefon nechá nebo jej dá někomu v rodině. Vyplývá to z celosvětového průzkumu, jehož výsledky ČTK poskytl finský výrobce mobilů Nokia.

16. 7.

Sdružení Jihočeské matky neprosadilo u Ústavního soudu zrušení sporné věty atomového zákona, podle které se povolovacích řízení ohledně provozu jaderných elektráren nemůžou účastnit občanská sdružení. Jediným účastníkem řízení je provozovatel elektrárny, který žádá o povolení Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB). Ústavní soud návrh ekologických aktivistek bez veřejného projednání odmítl a usnesení zveřejnil v elektronické databázi.

20. 7.

Izraelské ministerstvo životního prostředí varovalo veřejnost, aby udržovala nejméně půlmetrovou vzdálenost mezi vlastním tělem a jakýmkoliv elektrickým zařízením, které obsahuje transformátor. Jedná se například o mobilní telefony připojené k nabíječce, bezdrátové telefony, elektrická rádia kombinovaná s budíkem nebo fluorescenční zářivky, informoval deník Jerusalem Post.

21. 7.

Britský televizní regulátor Ofcom rozhodl, že televizní dokument Velký podvod s globálním oteplováním, který v ČR uvedlo Centrum pro

ekonomiku a politiku prezidenta Václava Klause, porušil některá pravidla včetně povinného zachovávaní nestrannosti, jež jsou zakotvena v britském kodexu pro televizní vysílání.

23. 7.

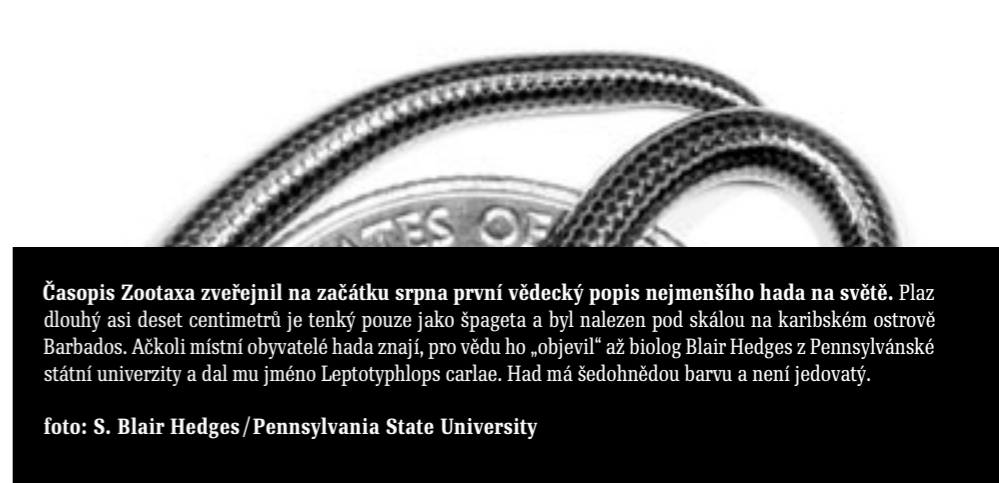
Vláda schválila novelu zákona o zemědělství, která má motivovat zemědělce k šetrnému zacházení s krajinou. Novela podle MZe zefektivní systém kontrol a zavede bodový systém. Pokud zemědělec nebude dlouhodobě plnit stanovené podmínky, může přijít o dotace.

Z komplexu jaderné elektrárny Tricastin v jižní Francii unikly radioaktivní látky, které lehce kontaminovaly asi 100 zaměstnanců firmy Areva. Areva je vlajkovou lodí francouzské jaderné energetiky, tento únik už byl ale v krátké době třetím únikem radioaktivních látek nebo surovin do okolního prostředí, k němuž se firma doznala.

28. 7.

Světová banka oficiálně zveřejnila studii svého předního ekonoma Dona Mitchella, podle níž se rozmach produkce biopaliv v USA a Evropě podílel na zvýšení světových cen potravin až třemi čtvrtinami, a způsobil tím globální potravinovou krizi. O zprávě na začátku července informoval britský tisk s tím, že banka její vydání pozdržela, aby na summitu G8 v Japonsku neuvděla jejím obsahem do rozpaků amerického prezidenta George Bushe.

Popsán nejmenší had světa...

Časopis Zootaxa zveřejnil na začátku srpna první vědecký popis nejmenšího hada na světě. Plaz dlouhý asi deset centimetrů je tenký pouze jako špageta a byl nalezen pod skálou na karibském ostrově Barbados. Ačkoli místní obyvatelé hada znají, pro vědu ho „objevil“ až biolog Blair Hedges z Pennsylvánské státní univerzity a dal mu jméno Leptotyphlops carlae. Had má šedohnědou barvu a není jedovatý.

foto: S. Blair Hedges/Pennsylvania State University

30. 7.

Hlavním zdrojem emisí látek, které znečišťují životní prostředí a jsou škodlivé pro lidské zdraví, zůstávají automobily a kamiony. Vyplývá to z nové zprávy Evropské agentury pro životní prostředí.

31. 7.

Ministerstvo životního prostředí nesouhlasí s žádou z variant přivaděče k dálnici D8 ve směru od Děčína, které nechalo posoudit Ředitelství silnic a dálnic. Námitky nemá jen proti zhruba jedné třetině jedné trasy, oznámil mluvčí resortu Jakub Kašpar.

Srpen

1. 8.

Šumavský národní park zprovozní šest nových nocovišť. Jde o jednoduše vybavené plochy pro zhruba 15 lidí s dřevěnou sedací soupravou a mobilními WC. Nocoviště jsou určena pro turisty, kteří rádi procházejí divokou přírodou s batohy.

4. 8.

Několik metrů krychlových vysoce toxických odpadů bylo nalezeno v rozpadlém bývalém vepřině v Kozmicích na Benešovsku. Objekt je volně přístupný. Jedovaté chemikálie jsou ve kbelcích a plechovkách, část z nich je vysypaná na podlaze, napsal Benešovský deník.

5. 8.

Kontroverzní větrné elektrárny poblíž slavonského bojiště nebudou. Rozhodl o tom krajský úřad, zjistila ČTK z jeho úřední desky. Nevyhověl firmě Eldaco, která chtěla do projektu vložit kolem 180 milionů korun. Už dřív stavbu zamítl taky stavební úřad v Rousínově, v jehož katastru by dva stometrové stožáry stály.

Prezident Václav Klaus podepsal zákon týkající se ochrany zvířat proti týrání, který mimo jiné zpřísňuje postihy za trápení zvířat či za jeho propagaci a upravuje pravidla pro přepravu zvířat.

7. 8.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce od letošního května do července testovala 19 různých biopotravin a ani u jednoho vzorku

nezjistila porušení pravidel ekologického zemědělství. ČTK o tom informovalo MZe.

11. 8.

Výnosy z prodeje volných jednotek k vypouštění oxidu uhličitého budou příjmem Státního fondu životního prostředí. Počítá s tím novela zákona o obchodování s povolenkami na emise, kterou podepsal prezident Václav Klaus. Zisky z prodeje mají podle novely sloužit na aktivity vedoucí ke snižování emisí skleníkových plynů.

14. 8.

Americké námorníctvo a ochranníci přírody dospěli na súde v San Franciscu k dohode o obmedzenom používaní sonarov s ohľadom na veľryby a ďalšie morské živočíchy, uviedla agentúra DPA. V chránených oblastiach teraz môže námorníctvo vysielat zvukové vlny len pri skutočných bojových akciách, nie však na testovanie.

15. 8.

Louisiana se stala posledním státem americké unie, který zakázal kohoutí zápasy. Oficiálně tak skončila jedna z tradičních forem zábavy, která je charakteristická pro ospalé venkovské oblasti jihu USA, napsala agentura AP.

17. 8.

Řada obcí, podniků a dalších právních subjektů čerpá podzemní vody v rozporu se zákonem

a neodvádí poplatky krajům a státnímu fondu. Do dvou let chce proto všechny zkontrolovat Česká inspekce životního prostředí. Chyby našla od března u poloviny z 80 kontrolovaných odběratelů podzemních vod.

20. 8.

Spisovatel a novinář Jaroslav Novák Večerníček podal trestní oznámení na poslance Petra Wolfa a jeho manželku kvůli čerpání dotací z ministerstva životního prostředí. Tvrdí v něm, že poslancova firma UT 2002 zneužívala státní příspěvky, a navíc se dopouštěla porušování autorského práva, když bez svolení autorů vykrádala a zneužívala jejich dílo dostupné na internetu.

21. 8.

Do likvidace ekologických škod na území, které využívala v 70. a 80. letech na českém území sovětská vojska, stát od roku 1991 vložil 1,353 miliardy korun. Sovětská armáda využívala v ČR 73 různých velkých lokalit, v 60 z nich za sebou okupanti zanechali ekologické škody významného rozsahu, uvedlo MŽP.

(čtk, her, hch, jst, mm, tasr)

Reciprocita a losos

David Abram/

Moje první setkání s třením lososů se v mé paměti skví chladným měsíčním světlem. Vyrůstal jsem na příměstském východním pobřeží Spojených států a o této prastaré rybě a jejím záhadném putování jsem zhlou nic nevěděl. K onomu setkání došlo v polovině 80. let, kdy jsem sjížděl na kajaku záliv Prince Williama, rok nebo dva před tím, než napjatou a neklidnou hladinou moře plného života zcela pokryla lesklá vrstva nafty společnosti Exxon. Byla to moje první cesta na Aljašku a já byl ohromen rozsáhlostí pohoří lemovaných ledovci i hojností orlů bělohavých, kteří jako by na mne zírali z každé vyčnívající větve či kmene stromu. Vytáhli jsme náš kajak na jeden z větších ostrovů, abychom na něm přenocovali, a já se po jednoduchém jídle vydal na touku podél pobřeží; slunce se právě sklánělo k obzoru, polykal jsem sláný vzduch a naslouchal pleskotu drobných vln a šumění větru v jehličí. Po nějaké době jsem došel k okraji prudce se dmoucího potoka širokého asi dvanáct stop, jehož hladina se čeřila a šplouchala v soumrákném světle – aniž bych tomu věnoval větší pozornost, usedl jsem zády k proudu na mechem obrostlou skálu, těšil se z překotné mluvy vod a hleděl vstříc přicházející noci. Ztratil jsem se v jakémsi snění, či co to bylo, dokud moje vědomí nepřivedla zpět bledá záře, která se začala šířit po obloze ze skal na druhém břehu potoka. Zář vytrvale sílila, až jsem najednou spatřil, jak se zpoza těch skalisek vyloupil úplněk, měsíc ohromný a kulatý jako

zralá broskev, který svým svitem zaplavil celou pláž, šumějící vlny i ševlící jedlové jehličí a celé místo obestřel zvláštním kouzlem.

Té noci jsem viděl skákat přes měsíc ryby. Obrovská, protáhlá silueta s mávajícím ocasem se obloukem přenesla přes kulatý měsíc a pleskla sebou zpátky do vody. Óóó?! Nemohl jsem uvěřit vlastním očím a ještě hodnou chvíli jsem strnule hleděl do přetrvávajícího obrazu – a v tom další silueta prolétla přes měsíční kotouč!

Zvedl jsem se a došel na samý okraj vodního proudu – byl přeplněný lososy, překypoval jimi, všichni se tlačili a vzdouvali proti proudu v návalech a záškubech – jako by ten potok byl celý z lososů! Po několika hodin jsem na to jen zíral a zíral. Pak jsem se vrátil do svého stanu a pokusil se usnout, ale nešlo to. Znovu jsem se tedy vrátil do lůna noci a dál utkvěle hleděl do té měsícem osvětlené rybí řeky a pak jsem se probrodil doprostřed masy těch stříbrně jiskřivých svalů, které se všechny vzdouvaly a skákaly proti proudu. Stál jsem uprostřed potoka až po kolena ponořený v lososech, avšak oni se o to vůbec nestarali, ani to nezaznamenali; vráželi do mých lýtek a pak se hrnuli dál s jednomyslným odhodláním, s nímž jsem se nikdy předtím nesetkal; odstrkovali stranou své mrtvé či umírající sourozence, bratrance a sestřenice se skvrnitou kůží, která z nich začínala opadávat, a které kolem nich odnášel proud; ti nejhroznější lososi je odstrkovali stranou,

sotva je vůbec registrovali – s utkvělým zaměřením na jednu jedinou věc: dostat se proti proudu na místa svých trdlišť, naklást tam svá vajíčka a oplodnit je před tím, než sami začnou scházet a umírat. Nikdy dřív jsem se nesetkal s takovou intenzitou, s tak silným napětím mysli. To jejich naprosté soustředění dostat se proti proudu a stvořit nový život – a úplné zapomení na vše ostatní, na vlastní smrt i na umírající příbuzné, na další druhy živočichů, pro něž jsou snadnou kořistí (na mne, například, na moje nohy třesoucí se mezi nimi), na všechno ostatní kromě nutkání plodit...

V té očividné připravenosti množit se za každou cenu i v tom důsledném zapominání na všechny ostatní bytosti a živočišné druhy se zdálo být něco podivně známého. Zdálo se to být tolik podobné ... Tolik podobné – ó ano, ovšem, tolik podobné nám, nám lidem! – našemu vlastnímu druhu, *Homo sapiens*, jenž se v několika posledních staletích vytrvale množí a množí, aniž by byl s to si při tom všimnout čehokoliv jiného; zdánlivě hluchý a slepý k přítomnosti všech ostatních druhů, s nimiž sdílíme tento divoký svět. A tak jsem právě tenkrát začal vůbec poprvé přemýšlet nad tím, zda se náš vlastní druh neocitl v zajetí plození, zda opravdu neproděláváme jakési „tření“. Mám za to, že by to vysvětlovalo naše neskrývané zapominání na vše kromě nás samých, naši snahu v této bezohledné posedlosti množním a zaplňováním zeměkoule odsunout na druhou kolej nejen ostatní živočišné a rostlinné druhy, ale i všechny ostatní lidské bytosti, které padají stranou a umírají v důsledku trvalého zvyšování našeho počtu a ustavičného bytní technologického pokroku. Znamenalo by to, že ti, kdo si přejí zažehnout nové vědomí a uznání ostatních druhů – zvířat, rostlin a lesů – se musejí zároveň snažit probudit nás z tohoto pevného a po mnoho staletí trvajících způsobu chování zaměřeného na množení, které nás, jak se zdá, drží pevně ve své moci.

Nemám však v úmyslu chovat se k lososům neuctivě, nepřejí si je napadat ani je jakkoli urážet, a tak se jim musím ihned omluvit za toto, připustíme, nešikovné srovnání. Protože mluvíme-li v souvislosti s námi lidmi o tření, sotva jde o sezónní, cyklické obnovování tak, jak ho provádějí lososi; jde mnohem spíš o nepřetržitě, nekončící vzdouvání, plození a množení se bez hranic – vždyť během posledních šedesáti let jsme lidskou populaci této divoké planety víc než ztrojná-

sobili. Množství lidí, kteří se narodili jen během 90. let minulého století, překročilo stav lidské populace, která žila na Zemi v roce 1600! Navíc pokud se zdá, že lososi vzdouvající se vzhůru řekami a potoky zapominají na všechno ostatní, jejich vytrvalé sebeobětování ve prospěch nového života ve skutečnosti vyživuje bezpočet jiných druhů. Poté, co tření skončí, skýtá jejich mimotělní potěr potravu medvědům, říčním vydrám, mývalům, kojotům, skunkům, kočkám a veverkám, orlům, jestřábům a strážlákům i všem místním havranovitým ptákům – havranům a vránám, sojkám šedým i Stellerovým – a tak lososí duch proniká všemi okolními lesy a vyživuje je. Jestliže nás nepřetržitý růst naší vlastní lidské populace vede k tomu, že na horských svazích provádíme holoseče, tróucí se lososi tyto zelené svahy oživují a posilují, obdarovávají je divokými živinami.

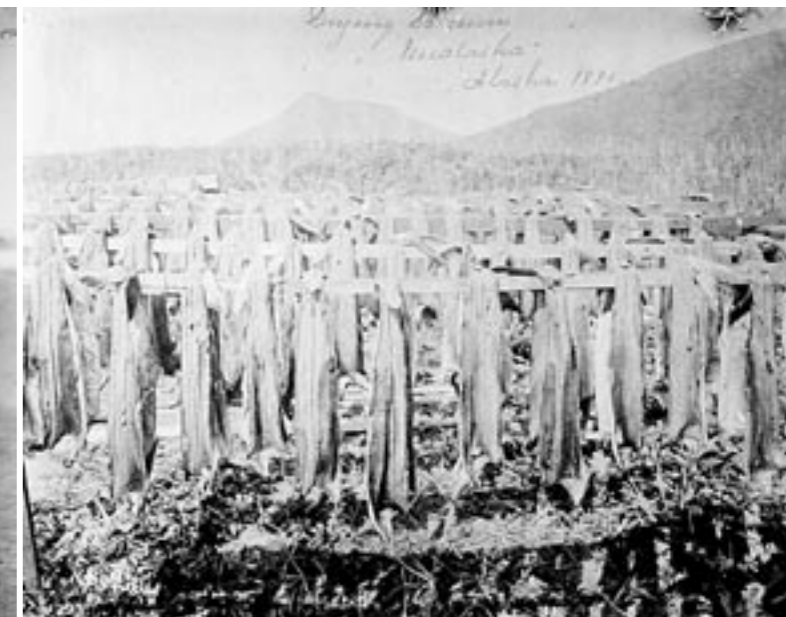
Dozvoďte mi tedy, abych se pokusil napravit jakoukoli křivdu či urážku, jíž jsem se snad mohl dopustit nevhodným přirovnáním při svém velebení lososa, tohoto nejužasnějšího pozemského mystéria, té divoké inteligence, která spojuje zemi s mořem a moře se zemí, tohoto zářivého prostředníka, jenž propojuje hmotu a ducha, jehož život živí jak naše tělo, tak i naši představivost, a jehož ztráta neochuzuje lidskou kulturu o nic méně než životaschopnost země a lesů. Není tedy Losos skutečným géniem pobřežních lesů? Všichni, kdo žijí a pracují v těchto lesích, chránění před lijáky bohlavy, zeravy a jedlemi, kteří sbírají dřevo těchto stromů a obdělávají půdu živnou těmito horskými řekami – a dokonce i ti, kdo se probírají knihami z univerzitních knihoven, nebo se lopotí u počítačových terminálů v areálu společnosti Microsoft – zkrátka všichni, kdo zde, na severozápadním pobřeží žijí, jsou ovlivněni lososem. Naše mysl je nevyhnutelně informována touto pospolitou říční inteligencí, jejíž zvyklosti a rytmy poskytly živé vzory pro nejranější formy lidského osídlení v této krajině, infrastrukturu pro život lidské kultury v této vodní říši.

Podivuhodné cesty lososů jsou klíčem a jednotlivým prvkem zdejšího ekosystému, nedílnou součástí myslí této krajiny stejně, jako jsou monzuny neoddelitelně spojeny s myslí Himalájí. Jakmile si začneme jejich vliv uvědomovat, když je pozorujeme, jíme a když přemítáme o jejich cestách, moc se od nich učíme. Lososi nás učí schopnosti údivu i pokoře –

Eskymácké ženy čistí na aljašském pobřeží lososy, rok 1900.

Symbol na protější straně pochází od indiánů ze severozápadního pobřeží Severní Ameriky.

Sušení lososů na Aljašce, rok 1890.

ilustrační foto na této straně: Gulf of Maine Cod Project, NOAA National Marine Sanctuaries; Courtesy of National Archives

Procitnutí do živé Země

Zde uveřejněná, mírně zkrácená ukázka Reciprocita a losos je částí stejnojmenného, ovšem mnohem delšího textu, který by měl na podzim letošního roku vyjít v knize Davida Abra­ma „Procitnutí do živé Země“, již editorsky připravil Jiří Ze­mánek a k vydání chystá nakladatelství O.P.S. Text Davida Abra­ma přeložili Jiří Zemánek a Michaela Melechovská. Ang­lický originál Reciprocity and Salmon byl poprvé otištěn pod názvem Reciprocity v časopise Tikkun magazine (May/June issue, 2001). V češtině je zde publikován poprvé.

Reciprocita a losos, David Abram, 2001, 120 stran, nakladatelství O.P.S., 120 Kč

neboť tyto ryby jsou nositeli tajemství, jež žádnými z našich analytických nástrojů jednoduše nejsme s to prozkoumat. Jak nacházejí divocí lososi cestu zpět do svého domovského toku poté, co proplavali tisíce mil napříč Pacifikem? Jednoduše to nevíme. Vracejí se snad po několika letech stráve­ných v moři stejnou cestou domů? Nikoli! Je zřejmé, že lososi se obecně navracejí zpátky jinými cestami, než kterými kra­jinu opouštěli. Zástupci divokého lososa nerka, jehož rozšíře­ní bylo zaznamenáno a sledováno v rozpětí 2 300 mil napříč oceánem (v blízkosti Aleutských ostrovů, poloostrova Kam­čatky i japonských břehů), se všichni vrátili do ústí svého rodného toku během tří dnů. Jak to dokázali?!? Jakým kouz­lem si dokázali najít cestu zpět, a to nejen do správného ústí řeky, nebo do správného přítoku této řeky, ale až do té správné říčky či potoka, kde se kdysi vylíhli? Pomocí jakého dru­hu hlubokého somatického vyladování se na okolní prostře­dí – pocítováním nepatrných elektromagnetických anomálií, vedení sluncem, které k nim v různých úhlech proniká dolů skrze zčeřené proudy vodní hladiny, nebo podle odstínů vůní a chutí – si vybavují cestu ke „ztracenému milovanému“? Jak nacházejí svou cestu k tomuto prameni, k tomu zvláštnímu místu, neoddělitelně spojenému s jejich vlastní bytostí? Každá geneticky odlišná populace divokého lososa je, jak se zdá, dokonale vyladěna na geologický charakter, klimatické zmé­ny, převládající plynoucí vzory, ale i poruchy režimu svého domovského toku. Jde o vyladění, které se zrodilo z jejich ti­sícičeté intimní adaptace na vodní toky, na vztahy a napětí vody, skály a stínu; každá ryba je dokonalým vyjádřením evo­luční moudrosti zvláštního charakteru svého povodí. A tak kromě toho, že v nás lososi probouzejí schopnost údivu, učí nás taky o prapůvodním prvořadem významu místa, na něž naše vytvrale se globalizující civilizace dávno zapomněla. Po­kud totiž pokládáme zemi za pouhou kulisu, na jejímž poza­dí se odvíjí lidská historie, nebo jen za zásobárnu zdrojů pro globální rozšiřování lidské monokultury, nepředstavuje pro nás místo ve skutečnosti žádnou odlišnost, nemá pro nás fak­tický žádný význam.

Anebo snad místo, kde se nacházíme, má nějaký význam pro to, kým nebo čím jsme? V tom zřejmě spočívá učení lo­sošů. Když se pokoušíme doplňovat zmenšující se lososí hej­na z líhni uměle vypěstovaných ryb, jejichž vajíčka pocháze­jí z jiného povodí, takto vylíhnutí zmatení a zpitomělí lososi nás jasně uvědomují o tom, že skutečné místo nelze zaměnit – přinejmenším ne pro divoké, ze země zrozené bytosti – a taky o tom, že divoká, udržitelná (nebo sebe-obnovující se) kultu­ra je trvale a nerozlučně spojena s místem.

Avšak největší a nehlubší poučení, které nám lososi přinášejí, spočívá v síle a kouzle reciprocit­y, v kouzle vzá­jemnosti. Reciprocita! To obousměrné plynutí, ta vzájem­ná výměna mezi říšemi. Dar hor a lesů nesmírnému oceánu a následné opětovávání tohoto daru, který moře navrací zpět zemi, lesům a horským údolím, zajišťují, že ze svítivých cho­

Procitnutí do živé země, David Abram, 2001, 120 stran, nakladatelství O.P.S., 120 Kč

máčů vajíček ukrytých pod vrstvami oblázků se zrodí nový život, aby mohl být znovu odevzdán slaným hlubinám moře. Tento nepřetržitý koloběh, tato systola a diastola, tento ryt­mický puls krásných a světélkujících ryb, které rozmanitými tepnami vplývají do rozlehlého těla oceánu, kolotají v něm a rostou, aby se spleť žil zase vrátily zpět do tlukoucího srd­ce lesa, těhotného novým životem, je jedním ze znamení, že země je živá.

Nebo je možná nejlepší uvažovat o této sezónní reciprocitě jako o svého druhu dýchání, jako o vydechování tisíců, sto­vek tisíců mladých lososů ze souše do oceánu, kde se mísí s velrybami a květy mořských řas, a o následném mohutném nádechu, jímž je tato živá potrava vdechována z oceánu zpět do ústí řek, kterými plyne dál do potoků a jejich přítoků, jež pronikají do rozsáhlých zelených lesů, těch živoucích plíc to­hoto pozemského světa. Anebo je to oceán, jenž dýchá a tu­to oploutvenou živinu vdechuje ze svahů porostlých lesy, vsá­vá ji do sebe přes skály, peřeje i přehrady, skrze lidská sídla a města a pak ven do svých mohutných cyklických přílivů a odlivů, nechávaje tento stříbřitý život v sobě obíhat, než ho znovu vydechne zpátky do údolí a horských lesů.

Reciprocita, neustálé dávání a brání, obousměrné plynutí – to je to pravé poučení, jež nám skýtá losos. To je základ ja­kékoliv opravdové etiky: dávej druhým to, co si přeješ, aby oni dávali tobě. Není to však „zlaté“ pravidlo, nýbrž spíš stří­brné pravidlo; učení stříbrné ryby, lesknoucí se svými šupi­nami v měsíčním světle: chceš-li, aby tě země živila, musíš jí na oplátku výživu sám nabídnout. Přeješ-li si čerpat výživu z vodstev a větrů, pak tato vodstva a větry musíš ctít a ochra­ňovat. Přesněji řečeno, nikdy neber ze živé země víc, než po­třebuješ, a rozhodně z ní nikdy neber víc, než jí vracíš – nejen obětínami a usmiřovacími dary, ale také modlitbami a chvá­lami – obdarovávaje dýchající zemi svou vmluvností, uctíva­je smyslovou a vnímající přírodu kolem sebe svými písněmi a tanci se srdcem plným vděčnosti, a živíce tak více než lid­ský svět svou vděčnou pozorností. Slavnosti Prvního Loso­sa, které se kdysi každoročně rozeznávaly nahoru a dolů se­verozápadním pobřežím, oplývaly promluvkami, modlitbami a chvalozpěvy, které uctívaly lososa a řeky i celou tu štědrou, oduševnělou zemi.

Hradby města

Přesto v tolika aspektech naší kultury bylo toto divoké uče­ní reciprocit­y zapomenuto. Naše civilizace nepokládá zemi kolem nás za oduševnělou, živou matici, ale za soubor de­terminovaných procesů, které popisujeme zcela mechano­morfními pojmy. Přírodu definujeme nikoli jako společenství živých subjektů, které drží pohromadě spletitou ekonomii daru, v níž je každá bytost, každý život živěn mnoha jinými životy, a na oplátku za to pak poskytuje život svůj. Spíš o pří­rodě kolem nás hovoříme jako o téměř náhodném zřetězení

pasivních věcí, nikoli jako o společenství živých subjektů, ale jako o seskupení objektů a automatických procesů, kte­ré postrádají jakoukoli niternost, které jsou prosty jakékoli spontaneity a schopnosti aktivního působení – pokládáme ji jednoduše za pouhou železnou zásobárnu zdrojů, která čeká na to, až ji zrevivujeme.

Jak ale můžeme praktikovat reciprocitu s neživým nebo determinovaným objektem? Jak můžeme vstoupit do vztahu s něčím, co je neživé, co postrádá niternost a schopnost vlast­ního aktivního působení? Jedinými aktivními činiteli v tomto světě, jedinými skutečnými subjekty uprostřed toho zřetěze­ní pasivních objektů jsme my lidé. A tak je reciprocita pět­tována opravdu jen mezi lidmi a etika se rodí jakožto praxe správných vztahů uvnitř lidské společnosti. O ostatní příro­dě se předpokládá, že nedokáže opětovat pozornost, kterou jí věnujeme. Po dvě tisíciletí se naše západní alfabetská civi­lizace definovala v opozici vůči divokému, jako oddělená od pozemské přírody. A stěžejní roli v ustavení a utvrzení této opozice sehráli naši západní filosofové. V jednom z Platóno­vých nejbrilantnějších a nejjiskřivějších dialogů se Faidros ptá Sókrata, proč se nikdy nevydá za hradby Athén do vol­né krajiny. A Sókrates mu odpovídá těmito slovy: „Podívej, Faidře, jsem ctitelem učenessi, a stromy ani otevřená krajina mě nemohou ničemu naučit, kdežto lidé ve městě ano.“ Tak­že za zdmi tohoto města se nemohu ničemu přiučit – stro­my a zvířata nemají nic, co by mě mohly učít; jen od jiných lidí se mohu něčemu skutečně naučit. Právě tady, u samého pramene naší filosofické tradice, v Athénách, došlo k tomu­to rozdvojení – ke vztyčení zdi – mezi inteligentním světem lidí a v podstatě němým světem přírody. O dva tisíce let poz­ději je tatáž zeď vyspravena a obnovena Monsieur Descar­tem s jeho elegantní distinkcí mezi myslící substancí neboli myslí – která je zvláštní doménou lidstva – a onou vnější sub­stancí neboli hmotou – kterou je všechno to ostatní. Dodnes můžeme tyto staré zdi vidět, nevedou však jen mezi městem a venkovem, nýbrž především mezi lidskou myslí na jedné straně a hmotnou přírodou na straně druhé. Materiální pří­roda představuje čistý vnějšek, lidská mysl naopak čistý vni­třek. Mnoho myslitelů se během 20. století pokoušelo tyto zdi zbořit, jenže ony se ukázaly být překvapivě odolné. Tato hranice je dobře strážena akademickým rozlišováním věd na vědy přírodní – které domněle studují objektivní, snadno kvantifikovatelný svět vnější přírody – a na vědy humanitní – které se zabývají vnitřní, kvalitativnější, subjektivnější ob­lastí, již má lidstvo ve zvláštní oblibě.

Mým hlavním sdělením však je, že reciprocita – a tudíž ani etika – jednoduše není možná za situace, kdy bytosti, které mají do tohoto vztahu vstupovat, nesdílejí tentýž svět; jestli­že netvoří společenství, nemají-li společnou půdu, kde by se mohly setkávat a sblížovat. Je zkrátka nemožné vstoupit do živého vztahu, natož do recipročního vztahu, s neživým ob­jektem. Není možné rozvíjet reciproční vztahy v rámci zcela pasivního, mechanického či neživého uskupení objektů.

Reciprocita je možná, jen pokud existuje nějaký společ­ný základ, nějaké společné médium, skrze něž se může tato vzájemná výměna rozvinout. Jak máme určit nebo stanovit společný základ mezi námi a zbytkem přírody? Měli bychom říci, že i my lidé jsme plně součástí objektivního, kvantifiko­vatelného, determinovaného světa přírody, který, jak vidíme, všude kolem nás automaticky dělá svou věc – že naše emoce, a dokonce i naše myšlenky nejsou nic jiného než soubor ge­neticky naprogramovaných automatismů, které budou brzy probádány a změřeny? Možná ano, ale pak sami sebe ochu­zujeme o možnost vlastního aktivního působení, o schopnost jednat podle vlastní vůle, o možnost odpovídat na podněty a navazovat reciproční vztahy s jinými bytostmi.

Možná bychom se tedy měli pokusit strhnout tyto zdi od­jinud – tak jako mnozí postmoderní teoretici, kteří tvrdí, že

příroda sama je vlastně sociální konstrukcí. Tito teoretici předpokládají, že naše zkušenost je vždy už předem struk­turovaná působením četných sociálních vlivů, polarizacemi, rozdělením i pokrytectvím moci, do nichž jsme kulturně si­tuováni. Mnohé dekonstruktivistické analýzy zdůrazňují, že míra naší zkušenosti jiného než lidského fenoménu je plně podmíněna naší specifickou kulturou – a že tedy i sama „pří­roda“, může být označena za kulturní konstrukci.

Přesto se tito teoretici snaží pod rouškou postmodernis­mu zvěčnit ten nejméně opodstatněný ze všech moderních předpokladů – domněnku, že lidstvo je jediným tvořivým (či konstruktivním) činitelem v tomto pozemském světě. Všechny jejich analýzy se příliš snadno stávají novým ospravedl­něním pro manipulace a proměňování jiných než lidských skutečností pro naše vlastní, výlučně lidské účely. Podstupuj­jí riziko, že na ně navážou například ti, kdo chtějí osprave­dlnit biogenetické inženýrství jiných než lidských organis­mů pro čistě lidský prospěch: protože je-li příroda do značné míry sociální konstrukcí, tak proč nepokouvat dál v předě­lávání zbytku přírody tak, jak nám to vyhovuje?

Ale co kdybychom doplnili toto zaručené tvrzení, že naše zkušenost ne-lidské přírody je do značné míry utvářená lid­skou kulturou, a přiznali si, že sama lidská kultura je struk­turována a nesčetnými způsoby in-formována daleko roz­sáhlejší než jen lidskou maticí sil, do níž je zapuštěna. Proč nepřipustit, že zatímco naše představy světa jsou struktu­rovány naší zvláštní kulturou, samy jednotlivé kultury jsou strukturovány souhrou působení zemské přitažlivosti, vět­rů, vod a slunečního záření, migračními pohyby různých zví­řat i výživnými a léčivými silami jednotlivých rostlin? Proč nepřiznat, že sama lidská kultura je ovlivňována, uspořádá­vána a zprostředkována mnoha činiteli, které nejsou lidské nebo nepatří mezi lidské dovednosti?

Uznáním přímého materiálního působení těchto ne-lid­ských činitelů neuzavíráme lidskou realitu do statického nebo determinovaného řádu podstat. Neboť tím, že prohlási­me kaňony, vítr, měsíc a les za aktivní aktéry, za živé činitele, jakými jsme my sami, uznáváme tím současně jejich forma­tivní vliv a jejich jinakost (jejich divokou nedeterminovanost, jejich existenci nikoli jako zbadatelných objektů, ale jako ne­vyzpytatelných bytostí, s nimiž jsme v živém vztahu). Ovšem­že svět, který zakoušíme, není objektivní, determinovanou realitou – je nepochybně společenským výtvořem! Avšak „so­cieta“, která tento nedeterminovaný svět utváří, je mnohem rozsáhlejší než toliko lidská společnost – vedle nás dvounož­ců zahrnuje taky pavouky a vlaštovky a prameny spodních vod. Bezpochyby nastal čas tyto nejzatvrzelejší modernistic­ké domněnky překonat: přes všechnu naši chytrost i tvoři­vost nejsme my lidé jedinými, či dokonce primárními činite­li při utváření světa.

Jakmile totiž připustíme aktivní vliv těchto jiných bytostí a živlů, zjistíme, že své vlastní vztahy sjednáváme a ustavu­jeme s každým aspektem smyslového terénu, jenž nás obklo­puje. A reciprocita – jednoduchá praxe vzájemného respektu – se tím stává imperativem.

Jinými slovy reciprocita, vzájemnost, to hluboké poučení, je­hož se nám od lososů dostává, je uskutečnitelná, jen pokud je ostatní příroda zakoušena jako něco, co nám může odpovídat a zpětně na nás působit; jen pokud je příroda chápána niko­li jako konglomerát objektů, ale jako společenství živých sub­jektů, bytostí, které jsou – právě tak jako my sami – aktivními, živými činiteli. A taky jen pokud se my lidé pokládáme nikoli za netělesné mysli, nýbrž za hmotné, tělesné subjekty, za plno­právné živočichy, a tedy za účastníky téhož světa, který obývá i losos – za hrdiny jednoho a téhož velkolepého příběhu. ☒

Lepší nevyhořet...

Martin Mach a jst/zelena.domacnost@ekolist.cz

Říká se, že je lepší dvakrát vyhořet, než se jednou stěhovat. Říkají to ale jen lidé, kteří nikdy pořádně nevyhořeli.

ilustrační foto:
Jiří Sucharda/Hasiči Varnsdorf

klad plastů používáme v domácnostech celou řadu, navíc se k nim přidávají další přísady, například zpomalovače hoření, pigmenty, změkčovadla, plnidla, ztužovačla, stabilizátory apod. Všechny tyto látky pak ovlivňují výsledné složení zplodin," vysvětluje Henryk Sikora. Ke zjištění toho, co při hoření v bytě vzniklo za nebezpečné látky, je třeba mít poměrně drahé laboratorní vybavení a provádět měření od samého počátku. Obsah i charakter produktů hoření se totiž mění i v průběhu samotného hoření.

Saze po požáru nejde podle Villagomez Kopečné setřít tak snadno jako běžný domácí prach a ani zápach po požáru nelze jen tak vyvětrat. K tomu, aby bylo dosaženo uspokojivého výsledku – to znamená úplného odstranění škodlivých látek a zápachu – je prý zapotřebí vybavení a značné množství zkušeností. „Samozřejmě se to týká bytu či zařízení, které sanovat lze. Pokud bude sedací souprava z poloviny ohořelá, nemá smysl ji sanovat a odstraňovat z ní zápach. To si člověk nejspíš koupí novou," říká Villagomez Kopečná.

Henryk Sikora by ale svépomocný úklid nezavrhoval. Slabé začernění stěn je podle něho možné odstranit suchou cestou – hadrem nebo brusným papírem. Usazené saze se musejí odmyt speciálním čističem, samotnou vodou to nejde. „Pokud byl ale požár intenzivní, nezbude než sundat i omítku," pokračuje Sikora. Důležité je místnost důkladně odvětrat, tím se časem koncentrace látek i zápach sníží na minimum.

Podle Petra Gajdoše ze Státního zdravotního ústavu je odklizení následků požáru závislé na tom, jak moc je byt ohněm poničený. „Omítky můžou být narušeny jak teplem, tak hasební vodou," říká Gajdoš. Na omítky můžou být usazeny produkty hoření, které přes následnou novou malbu „prolézají" a tvoří mapy. „Proto se mi jeví jako nejlepší způsob odstranit v případě panelového domu štuk nebo v případě cihlového domu omítku až na cihlu a znovu omítnout. Vyvarujete se pozdějších problémů s opadáváním omítky či tvorbou map," říká Gajdoš. S omítkou by se podle něho měly odstranit i případné škodliviny. „V případě pouze lehkého 'začouzení', kdy se omytím dosáhne odstranění všech stop po hoření, je možné postupovat tak, že po dokonalém vyschnutí se zeď vyrovná stěrkou a po aplikaci penetrace normálně vymaluje."

To, zda se v bytě – ať už v omítkě nebo ve vzduchu – vyskytují škodlivé látky, je možné změřit. Měření provádí Státní zdravotní ústav, nicméně jde o velmi drahou záležitost, náklady můžou být v tisících až desítkách tisíc korun.

Pokud se chcete úklidu vyhnout, můžete zavolat specializovanou firmu. Ta je zpravidla schopna objekt udělat na klíč a předat v podobném stavu jako před požárem. „Saze se dostanou opravdu do každé skulinky, do zavřených skříní, do elektroniky. To jsou věci, které si člověk sám doma sanovat nedovede," říká k tomu Romana Villagomez Kopečná. Sanační firmy nabízejí například záchranu elektroniky, vysušení bytu za pomoci speciálních vysoušecích přístrojů nebo i zednické práce. Některé společnosti poskytují konzultace v místě požáru zdarma. Čím dřív se sanační firma zavolá, tím líp. Ideální je, když nastoupí na místo požáru hned po hasičích.

Jedno upozornění na závěr pak přidává Henryk Sikora: „Přes veškeré obavy ze škodlivých zplodin hoření si mnohdy své domovy lidé znečišťují sami. Například nevhodným topivem v krbu, vonnými tyčinkami a svíčkami nebo kouřem z cigaret." ☒

Jak se vyrábějí igelitové sáčky?

Martina Kollerová/zelena.domacnost@ekolist.cz

„Pěkný den, tušíte, jak se vyrábějí igelitové sáčky – jakým výrobním postupem projdou, než se dostanou k nám do ruky? Případně kolik se jich v ČR za rok spotřebuje, kde končí (kolik procent na skládce, kolik procent recyklace ...)?“ napsal Zelené domácnosti čtenář, který se podepsal jako AK. Tady je odpověď.

Plastové sáčky se vyrábějí v několika druzích – z několika různých materiálů. Podle Jiřiny Zemanové z firmy Pemar se vyrábějí buď z nízkohustotního polyethylenu (zkratka LDPE, na obalech značeno taky číslem 4 v trojúhelníku) nebo z vysokohustotního polyethylenu (zkratka HDPE, na obalech značeno taky číslem 2 v trojúhelníku) nebo z polypropylenu (zkratka PP, na obalech značeno taky číslem 5 v trojúhelníku) či taky kombibací těchto materiálů.

Dřív, než nastíníme technologii výroby, bychom si měli ujasnit názvosloví. Už v úvodu jsme použili označení „plastový sáček" namísto sousloví „igelitový sáček", které jste použil ve svém dotazu. Pokud totiž máte na mysli plastové pytlíky obecně (jak se ze znění dotazu domníváme), a nikoli žádný konkrétní druh, je obecné označení „plastový pytlík" vhodnější. Název „igelit" je sice v hovorovém jazyce běžně používán pro všechny druhy materiálů, z nichž jsou plastové sáčky vyráběny, ale z odborného hlediska se jedná o nesprávně užívaný termín. Jak se můžete dočíst na internetových stránkách výrobce plastových obalů Novoplast, termín „igelit" původně označoval fólie vyrobené z měkčeného PVC. Ty se už v současné době k výrobě sáčků nepoužívají – z měkčeného PVC se dnes vyrábějí především podlahoviny a izolační fólie. Pokud bychom tedy měli správně pojmenovávat materiály, z kterých se plastové sáčky vyrábějí, museli bychom užívat termíny polyethylenové fólie (LDPE a HDPE) a polypropylenové fólie. Pro naše účely však postačí, budeme-li používat pouze termín „plastové fólie" a „plastové sáčky".

„Plastové sáčky jsou vyráběny ze 100% ropného derivátu za příměsí ethy-

kresba: Miloš Kalista

lenu s různým bodem tavení," popisuje výrobní postup Jiřina Zemanová. Ze suroviny se nejprve vyrobí granulát a z granulátu se pak vyfoukne hadice nebo polohadice. Polypropylenové hadice se můžou vyrábět i tažením. Z hadice či polohadice se potom svařují sáčky, pytle, tašky atp. Podle Jiřiny Zemanové se granulát na výrobu fólií v České republice vyrábí pouze v Litvínově. Velký podíl na trhu tvoří sáčky dovezené z Asie. Je tomu tak prý proto, že hotový výrobek dovezený z Asie je levnější než samotná surovina vyrobená v Evropě. Pokud by vás technologie výroby zajímala podrobněji, podívejte se na webové stránky firmy Novoplast (výroba LDPE folie a výroba HDPE folie) či na stránky firmy Slobag (výrobní technologie), jejichž adresy jsou uvedeny pod článkem.

Co se týče druhé části vašeho dotazu, zřejmě vám nebudeme schopni poskytnout dostačující odpověď. Podle ředitel-

ky oddělení využití odpadů firmy Ekocom Martiny Vrbové totiž žádná data vypovídající o tom, jaký podíl plastových sáčků končí na skládkách a jaký podíl je recyklován, nejsou k dispozici. „Množství plastových sáčků uvedených ročně na trh není samostatně sledováno. Sleduje se pouze výskyt měkkých plastových fólií, ale jejich použití je širší a většina z nich se používá jako balící fólie, a nikoli jen jako sáčky," píše Martina Vrbová. Stejně tak environmentální specialista firmy SAKO Brno Jana Suzová uvedla, že ani oni nemají takto zaměřené statistiky. Jana Suzová nicméně uvedla, že „z analýzy SAKO ve městě Brně vyplývá, že v odpadu je 13–16% plastů, z toho 4,6% je fólií." Opět ale není možné zjistit, jaký podíl z fólií tvoří sáčky. Podobné odpovědi jsme dostali i od řady dalších oslovených odborníků a zástupců firem obchodujících s plastovými obalovými materiály. ☒

Další informace:
www.novplasta.cz/igelit-mikroten.html
www.igelitky.cz/technologie.html

Smrt pro stádo žiraf

Jan Stejskal / jan.stejskal@ekolist.cz

Na konci dubna 1975 bylo v zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem pozabíjeno největší stádo žiraf na světě chované v zajetí. O akci, kterou kontrolovali příslušníci Státní bezpečnosti, se neměl nikdo dozvědět. Konspiračními teoriemi obestřený příběh zaujal o pětadvacet let později skotského novináře Jonathana Magnuse Ledgarda, a tak na jeho základě napsal román Žirafy. Kniha je sice záměrně napsána jako fikce, přesto se díky Ledgardovi podařilo osvětlit dosud značně zamlžené pozadí celé události.

Josef Vágner, bývalý slavný ředitel královédvorské zoo, dovezl v 60. a 70. letech minulého století do této podkonošské zahrady obrovské množství zvířat, prý až 2000 kusů. V roce 1973 mezi nimi bylo i několik desítek žiraf – a právě jejich příběh je v knize různými postavami vyprávěn. Hlavními hrdiny a vypravěči jsou odborník na krevní oběh Emil a náměsíčná dívka Amina. Zatímco Emil má dohlížet na dovoz zvířat z Hamburku do zoo a později i na jejich likvidaci, sirotek Amina je objevená až v zoo a pocítí k nim silnou vnitřní přízeň. Obdiv k žirafám, který se prolíná celou knihou, je ukončen katastrofálním zjištěním – jsou nemocné a celé, téměř padesátihlavé stádo je nutné utratit. Kniha tak končí děsivým masakrem, rozhodnutí odborníků o nákaze zvířat je ale zahaleno nejistotou, protože všichni zúčastnění odmítají o události prozradit cokoli konkrétního. V polovině 70. let tak velké části aktérů příběhu vůbec nebylo jasné, o jakou nemoc přesně jde, ani to, zda žirafy mu-

sejí zemřít. Ze strachu před možnými hospodářskými dopady veterinárních opatření se „nejvyšší místa“ rozhodují nemoc utulit před zahraničím. Vysvětlení, že šlo o nebezpečnou nákazu, mnoho lidí včetně tehdejšího ředitele zoo Josefa Vágnera nevěřilo, jelikož veterináři nepředložili žádné důkazy, například výsledky laboratorních vyšetření. Tohle je základní příběh knihy, který ovšem Ledgardovi slouží i jako kostura pro obecnější podobenství o zajetí, v němž žily nejen žirafy, ale i obyvatelé tehdejšího Československa.

Slabší začátek ...

Jonathan Ledgard svou knihu napsal jako román, při shromažďování podkladů se ovšem snažil celé události přijít na kloub a podařilo se mu setkat s celou řadou lidí, kteří o své roli do té doby odmítali mluvit – sešel se dokonce i s jedním ze dvou myslivců, kteří byli donuceni stádo postřílet. Dobrá znalost situace je v knize znát, protože ale Ledgard nechtěl

ohrozit dosud žijící aktéry, změnil v textu jména postav i pořadí událostí. Chceli se tedy člověk dozvědět o důvodech postřílení zvířat něco určitějšího, pak je lepším pramenem článek novinářky Kateřiny Zachovalové Žirafy na odstřel, který vyšel v dubnu 2006 v Lidových novinách. Zachovalová ostatně Ledgardovi s přípravou knihy pomáhala a měla k Ledgardovým zjištěním přístup.

Pokud jde o samotnou Ledgardovu knihu, její vyprávěcí styl je místy trochu slabý a občas málo uvěřitelný. Jedna z hlavních vypravěček příběhu, dívka Amina, například při popisu svého pracovního prostředí, datovaného rokem 1974, říká: „Je tu připíchnutý plakát s jistou československou filmovou hvězdou.“ Že by takhle zněla běžná řeč mladé dívky v roce 1974? Takhle stěnu továrny vidí Skot Ledgard, Amina by spíš řekla, že je na plakátě dejme tomu Jiřina Bohdalová. Postavy v knize tak často nemluví spontánně, ale v jakémsi pseudovyprávění pro zahraničního čtenáře. On vůbec myšlenkový svět

knihy občas působí jaksi zjednodušeně. Přibližování atmosféry světa za železnou oponou je předvídatelně šablonovité, podobně je jeden z hlavních hrdinů, kteří příběh vyprávějí, (a možná i Ledgard sám?) trochu naivním darwinistou. V knize vypravuje, že žirafy „mají málo nepřátel, protože se jejich teritorium nachází spíš ve větvích stromů než pod stromy“, z pozorování terénních biologů přitom vyplývá, že žirafí samice a podřízené samci tráví víc než polovinu času spásáním porostů, které jsou v úrovni jejich „ramen“ anebo ještě níž – tedy ve výšce, kam případní potravní konkurenti bez problémů dosáhnou. Podobně zavádějící je i Emilova (Ledgardova?) představa, že evoluce přežily jen ty nejvyšší žirafy. I pokud by člověk věřil v darwinismus, pak by z Darwinovy teorie vyplývalo, že přežily ne ty, které mají nejdelší krky, ale ty, které je mají optimálně dlouhé, což je pochopitelně něco jiného.

Příběh je navíc ovinut místy poněkud nudnými a rozvlácnými popisy toho, co se hrdinům honí hlavou. Ve všelijakých lyrických odbočkách „co by se stalo, kdyby“ se často objevují slavná jména nebo historické události, ovšem bez hlubší souvislosti s vlastním příběhem knihy. Návrat k vyprávění o žirafách pak působí těžkopádně. Treba při plavbě přes Magdeburk čteme, že se tam zastavil Tycho de Brahe, pak se dozvíme, že objevoval hvězdy pouhým okem, pak že jeden z hrdinů knihy myslí na to, co by asi Tycho viděl, kdyby použil žirafí oči – a následuje poučná pasáž o žirafích očích. V Drážďanech si zase hrdina

knihy představuje místo, kde kdysi stávaly varhany, na něž hrával Bach, jinde soutěsku, kterou prošel Goethe atd. Možná se bude někomu tohle žonglování s „kulturou“ líbit, mně ale připadalo, že textu spíš škodí.

... strhující konec

Nebylo by ale spravedlivé knihu odsoudit, román totiž přes dílčí výhrady stojí za přečtení. V celém textu se najdou neobyčejně zajímavé pasáže a poslední přibližně třetina knihy, v níž je popisován hlavně masakr žiraf, je strhující. Ledgard ji napsal mnohem razantněji než první dvě třetiny a díky tomu se čte velmi dobře. Dost se nedá ocenit ani to, že se Jonathan Ledgard do tématu vůbec pustil – jen díky němu je tak dnes známo, proč k postřílení žiraf v předvečer 1. máje 1975 ve Dvoře Králové pravděpodobně došlo. Žirafy asi opravdu měly slintavku a z vyjádření veterinářů a epizootologů vyplývá, že šlo zřejmě o nebezpečný africký typ SAT 1, který mohl způsobit obrovské problémy po celé střední Evropě. Zároveň všechno nasvědčuje tomu, že ČSSR tuto nákazu nikdy nenahlásila mezinárodní organizaci Office international des épizooties (Mezinárodní organizace pro nákazy zvířat, v současnosti jde o The World Organisation for Animal Health), což ovšem bylo její zákonnou povinností. Vedení země a hlavní epizootologové tak před světem utulali potenciálně velmi nebezpečné onemocnění. ☒

Ledgard, Jonathan Magnus: Žirafy. Přeložila Lucie Johnová, Mladá fronta, Praha 2007, 280 stran.

Zachovalová, Kateřina: Žirafy na odstřel, in: Lidové noviny, 29. 4. 2006, příloha Orientace.

Stádo krásných, v divočině pochytných zvířat čekal ve Dvoře Králové krutý konec. ilustrační foto: Ivan Mikšík

Nedávno vyšlo

Ročenka ekologického zemědělství 2007. Olomouc, Bioinstitut 2007, 28 s.

Kratochvíl, Jan: Dobrodružství kapky rosy. Praha, Krigl 2008, 44 s., 170 Kč. Kniha pro děti.

Macek, J.; Dvořák, J.; Traxler, L.; Červenka, V.: Motýli a housenky střední Evropy – Noční motýli I. Praha, Academia 2007, 376 s., 495 Kč.

Adamec, Vladimír a kolektiv: Doprava, zdraví a životní prostředí. Praha, Grada 2007, 176 s., 199 Kč.

Martinková, Jana: Mlynařík Jiřík. Praha, Krigl 2008, 104 s., 227 Kč. Příběh mlynaříka od vylihnutí až do doby, kdy sám zahnízdí.

Janoška, Martin: Nejkrásnější vodopády České republiky – průvodce. Praha, Academia 2008, 284 s., 392 Kč.

Bláha, Ladislav: Ze života stromů. České Budějovice, Karmášek 2008, 144 s., 305 Kč.

Zahradník, Jiří: Brouci. Praha, Aventinum 2008, 288 s., 499 Kč. Fotografický atlas brouků.

Schröpfer, L.: Pták roku 2008 – racek chechtavý (Larus ridibundus). Praha, Česká společnost ornitologická 2008, 20 s.

Rodile, R.; Bradley, F., Ml.; Ellis, B. W.: Organická zahrada. Praha, Pragma 2008, 656 s., 538 Kč. Encyklopedie s více než 400 hesly.

Šefrnová, Tereza; Bobek, Miroslav: Moja, Tatu a tiplíci. Gorilí pohádky. Praha, Radioservis 2008, 150 s., 206 Kč.

Havelka, Emil V.; Valíček, Pavel: Rakytník řešetlákový – rostlina budoucnosti. Benešov, Start 2008, 88 s., 148 Kč.

Schleger, Liesler, Hlaváček, Rottová: Zdraví a krása. Přírodní materiály a zdravé stavby. Praha, ČVUT 2008, 181 Kč. Učební texty.

Bioinstitut, Výzkumný ústav EZ FiBL: Nová praktická příručka – Biobrambory. Olomouc, Bioinstitut 2008, 23 s., 45 Kč + poštovné.

Syrový, Vít: Tajemství výrobců potravin. Praha, Vít Syrový 2007, 130 s., 130 Kč.

Nevrlý, Miloslav: Kniha o Jizerských horách. Liberec, Vestri 2007, 352 s., 398 Kč.

Řezáčová, Daniela: Fyzika oblaků a srážek. Praha, Academia 2007, 576 s., 446 Kč.

Proti REACH jen prezident

Jan Stejskal/jan.stejskal@ekolist.cz

Téměř bez diskuse prošla Poslaneckou sněmovnou a Senátem novela zákona o chemických látkách a chemických přípravcích, která do českého práva zapracovává hned pět směrnic a čtyři nařízení EU. Nejznámější z nich je nařízení o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, tedy tzv. REACH. Až u prezidenta předloha narazila – připadá mu chybná.

Z věcného hlediska je nepřesné o novele zákona mluvit jako o zavádění REACH do českého práva, protože evropská nařízení se stávají součástí národní legislativy automaticky a REACH už dávno platí – nabyl účinnosti loni 1. června. V novele se tak spíš upravuje, jak se institucionálně starat o povinnosti, které z REACH vyplývají. Navíc ještě zmíněná novela zahrnuje skutečné převedení několika směrnic do českých zákonů (evropské směrnice mají obecnější znění a záleží na každé zemi, jak si je konkrétně „převypráví“ do své legislativy). Jak ministr životního prostředí, tak poslanci a nakonec i prezident z návrhu zákona ovšem zdůrazňovali právě REACH, a proto se tohoto zjednodušení občas dopustíme i v tomto článku.

Při projednávání ve sněmovně letos v březnu nejdřív novelu představil ministr životního prostředí Martin Bursík (SZ). Soustředil se právě na REACH a poslancům vysvětlil jeho základní principy. Nebezpečné chemické látky vyráběné v určitém množství budou muset být registrovány u agentury, která pro tento účel vznikla v Helsinkách. V registraci musí být uvedeny vlastnosti látek z hlediska jejich dopadů na zdraví občanů a životní prostředí. Agentura následně zhodnotí, zda registrace odpovídá skutečnosti, a u vysoce nebezpečných látek bude muset vydat povolení pro jejich každé užití. Pokud se u nějaké látky vyskytne riziko, které není dostatečným způsobem kontrolováno, pak bude moct agentura její užití omezit nebo zakázat.

Dál Martin Bursík uvedl, že náklady na zavedení celého systému by se pro

české podniky měly pohybovat mezi 1,8–5,8 miliardami Kč v průběhu 11 let. Dochází rovněž ke změně kompetencí – část jich přechází z krajských hygienických stanic na Českou inspekci životního prostředí (ČIŽP), která by kvůli tomu měla v dalších letech přijmout přibližně 50 nových zaměstnanců.

Právě převádění kompetencí z hygienických stanic na ČIŽP pak ve svém vystoupení kritizovala Kateřina Konečná (KSČM). Přednesla ale výtky i k samotnému znění REACH – zmínila například skutečnost, že pro desítky tisíc tun chemických látek dovážených a vyráběných v množství do 10 tun ročně i nadále nebudou dostupné podstatné informace o jejich bezpečnosti a že u řady nejnebezpečnějších chemikálií bude pro jejich další výrobu a užívání postačovat prohlášení jejich výrobců či dovozců, že nejsou schopni rizika látek adekvátně kontrolovat, a to i v případě, že je za látky dostupná bezpečnější náhrada.

K vystoupení Kateřiny Konečné se následně vyjádřil ministr zdravotnictví Tomáš Julínek (ODS) a zdůraznil, že v rozdělení kompetencí mezi hygienickými stanicemi a ČIŽP nevidí žádný problém. „Je to přesně perfektně rozděleno, co se týče ochrany veřejného zdraví a ochrany prostředí,“ uvedl Tomáš Julínek. Do debaty se pak ještě přidal David Rath (ČSSD) a všichni čtyři se chvíli přeli, zda má být zákon přikázán k projednání zdravotnímu výboru – nakonec nebyl.

Ve druhém čtení pak byly předneseny pozměňovací návrhy, z nichž naprostou většinu považovalo za dobré i ministerstvo životního prostředí, a Kateřina

Konečná zopakovala výtky vůči zabezpečení kompetencí, které připadly ČIŽP. Z tohoto důvodu nakonec komunisté odmítli novelu v červnu ve třetím čtení podpořit – ačkoli samotný REACH jim nevalil, a v Evropském parlamentu dokonce hlasovali za jeho „přísnější“ podobu – a všichni se při hlasování zdrželi (což znamenalo fakticky totéž, jako kdyby hlasovali proti; toto hlasování je zaznamenáno v tabulce). Stejně se zachovalo ještě 13 sociálních demokratů a jeden lidovec, všichni ostatní přítomní poslanci zvedli ruku pro zákon. A to včetně všech zákonodárců ODS – jejich kolegové v Evropském parlamentu přitom na konci roku 2006 tvořili jádro hrstky asi 20 ze 700 europoslanců, kteří hlasovali proti REACH.

Ještě jednoznačněji než ve sněmovně dopadlo schvalování zákona v červenci v Senátu – zákon podpořilo 34 z 38 přítomných senátorů, proti byl jen Vlastimil Sehnal z ODS a tři jeho kolegové se zdrželi.

Hladký průběh schvalování novely ovšem v první polovině srpna přerušil prezident Václav Klaus, který se postavil ostře proti a nepodepsal ji. V relativně obsáhlém zdůvodnění svého postoje mimo jiné napsal, že ji považuje za neúměrně nákladnou. „Souvislost s ochranou zdraví a bezpečí občanů je přitom přinejmenším velmi sporná,“ uvedl Václav Klaus. Sněmovna o zákonu vráceném prezidentem do uzávěrky Ekolistu nerozhodla. ☒

Další informace:
Ekolist 12/2006 a 01/2007

Hlasování o celkovém znění novely zákona o chemických látkách ve třetím čtení ve sněmovně 25. června 2008 (návrh přijat, přítomno 181, potřeba 91, pro 139, proti 0):

	pro	proti	zdrželo se	nepřítomno	nepřítomno-omluveno	celkem
ODS	73	0	0	3	5	81
ČSSD	50	0	14	5	1	70
KSČM	0	0	24	0	2	26
KDU-ČSL	9	0	4	0	0	13
SZ	4	0	0	2	0	6
Nezařazení	3	0	0	0	1	4
Celkem	139	0	42	10	9	200

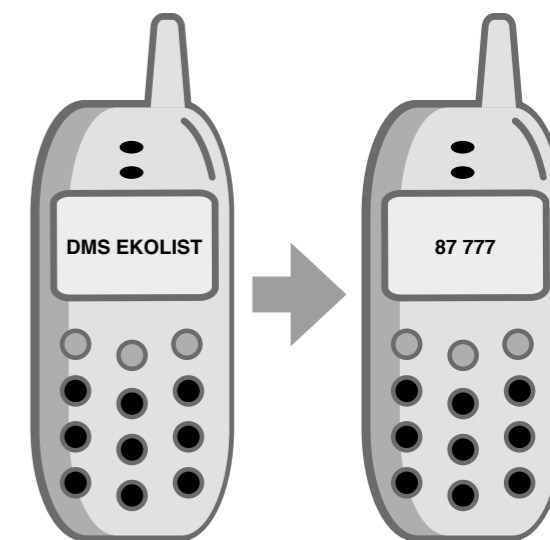
Ekolist.cz

Ekolist.cz je internetový deník, který přináší nezávislé zpravodajství o životním prostředí a přírodě.

Podpořte činnost Ekolistu.cz zasláním dárcovské sms na telefonní číslo 87 777 ve tvaru **DMS EKOLIST.**

Cena dárcovské sms je 30 Kč a Ekolist.cz z této částky obdrží 27 Kč.

Ekolist.cz – zpravodajství, názory, rozhovory, recenze knih a výstav, ekologická legislativa, internetová poradna, rady pro domácnost ...

Navštivte také www.ecomonitor.cz a www.ekolink.cz.

kalendář akcí

Pokud chete, abychom v této rubrice zveřejnili zprávu o Vaší akci, zašlete o ní stručně a jasně formulované informace nejpozději do 15. dne předchozího měsíce na adresu: Ekolist – kalendář akcí, Malířská 6, 170 00 Praha 7, tel.: 233 381 546, fax: 233 382 252, e-mail: kalendar@ekolist.cz. Neručíme za správnost uvedených informací – doporučujeme si je ověřit u organizátorů. Úplnější verzi tohoto kalendáře najdete na stránkách Ekolist.cz: www.ekolist.cz/kalendar.stm.

Brigády a víkendovky

7. září 2008 (neděle) – **14. září 2008** (neděle) se koná týden pro les v Base. Výsadba sazenic, nátěr a postřik dříve vysázených sazenic. Místo konání: Liberec. Ještědský hřeben, srub Basa.
Informace: Čmelák – Společnost přátel přírody, www.cmelak.cz, Martha, e-mail: martha.satkova@cmelak.cz, tel.: 777 749 373.

8. září 2008 (pondělí) – **13. září 2008** (sobota) se koná týden pro les v NP Šumava. Zahrazování starých melioračních struh. Místo konání: Šumava, Kvildsko a Modravsko.
Informace: Hnutí Duha, www.hnutiduha.cz, Michaela Pichlová, e-mail: michaela.pichlova@hnutiduha.cz, tel.: 737 336 221.

Do 30. září 2008 (úterý) se konají víkendové výpomoci na ekofarmě Mlýnec. Pletí zeleniny, opravy ohrad atd. Odměnou je strava a dobrý pocit. Místo konání: Ekofarma Mlýnec, Smrkov 10, Jistebnice.
Informace: Ekofarma Mlýnec, www.volny.cz/mlynec, Jaroslava Marková, e-mail: mlynec@volny.cz, tel.: 606 264 732, 381 273 123.

Do 1. října 2008 (středa) se kterýkoli víkend konají brigády Stavění a pěstování po vegansku. Místo konání: Třebívlice, Solany 60 (na cihelně).
Informace: MRKEV, Káča Horáčková, e-mail: mrkev@ecn.cz.

Tábory a výlety

14. září 2008 (neděle) 9.00 se koná exkurze na studánky v údolí Ponávky. Místo konání: Sraz Brno, Královo Pole – nádraží, zastávka autobusu č. 70 do Ořešína.
Informace: ČSOP Veronica, www.veronica.cz, Rudolf Pecháček, e-mail: rudolfpechacek@centrum.cz, tel.: 542 422 750.

Přednášky a diskuse

9. září 2008 (úterý) 18.00 se koná přednáška Život v Japonsku. Místo konání: Česká Třebová, Ekocentrum Podorlicko, Jiráskova 896.
Informace: ČSOP Česká Třebová, www.csop-podorlicko.org, Hana Grundová, e-mail: freoni@atlas.cz, tel.: 775 902 258.

18. září 2008 (čtvrtek) 18.00 se koná beseda Jídlo zblízka. Místo konání: České Budějovice, Galerie Měsíc ve dne, Nová ul. 3.
Informace: Rosa, www.rosacb.cz, rosa@rosacb.cz, 387 432 030.

19. září 2008 (pátek) 10.00 se koná pražský infoden ke komunálním dotacím solárních zařízení a dalších systémů využívajících obnovitelné zdroje energie. Místo konání: Praha 10, Ekocentrum Toulcův dvůr, Kubatova 1/32.
Informace: Liga ekologických alternativ, www.lea.ecn.cz, Zuzana Motáhová, e-mail: lea2@ecn.cz, tel.: 605 289 963.

15. září 2008 (pondělí) se koná setkání s Arnikou u stánku na Babím létě v Psychiatrické léčebně v Bohnicích. Místo konání: Praha-Bohnice.
Informace: Arnika, www.arnika.org, Renata Konupková, e-mail: renata.konupkova@arnika.org.

Konference a semináře

9. září 2008 (úterý) – **12. září 2008** (pátek) se koná konference Výzkum v ochraně přírody. Místo konání: Olomouc-Neředin, areál Fakulty tělesné kultury UP.
Informace: Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého, www.upol.cz/fakulty/prf/, Vlastimil Kostkan, e-mail: konference.op@upol.cz, tel.: 585 634 564.

9. září 2008 (úterý) – **11. září 2008** (čtvrtek) se koná konference Biologicky rozložitelné odpady. Místo konání: Náměšť nad Oslavou, V. Nezvala 977.
Informace: ZERA, www.zeraagency.eu, Lucie Valentová, tel.: 568 620 070.

12. září 2008 (pátek) – **14. září 2008** (neděle) se koná kurz Zahrada pro radost o přírodních zahradách. Místo konání: Brno Soběšice, lesní školka Jezírko.
Informace: Sdružení Země Jižní Morava, http://brno.sdruzenzeme.cz/, M. Komendová, e-mail: kurzyzahrada@seznam.cz, tel.: 608 603 320.

16. září 2008 (úterý) – **18. září 2008** (čtvrtek) se koná kongres a výstava Odpady – Luhačovice 2008. Místo konání: Luhačovice, Kulturní dům Elektra, Masarykova 950.
Informace: Joga Luhačovice, www.jogaluhacovice.cz, Josef Gabryš.

23. září 2008 (úterý) – **26. září 2008** (pátek) se koná konference o biologických invazích Neobiota. Místo konání: Praha, areál ČZU, Suchdol.
Informace: Oddělení ekologie invazí, BÚ AV ČR, Průhonice, www.ibot.cas.cz/neobiota.

30. září 2008 (úterý) se koná konference Novinky v obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů. Místo konání: Úřad práce v Hradci Králové, Wonkova 1142/1, velký sál – B204.
Informace: Empla, www.empla.cz, Zuzana Černíková, e-mail: marketing@empla.cz, tel.: 495 218 875.

Výstavy a veletrhy

Do 17. září 2008 (středa) 18.00 se koná Výstava o dopravě v centru Plzně. Místo konání: Smetanovy sady, U Branky, pěší zóna v centru Plzně.
Informace: Děti Země Plzeň, www.detizeme.cz/plzen, Martin Hytha, e-mail: deti.zeme@ecn.cz, tel.: 606 104 784, fax: 377 240 772.

25. září 2008 (čtvrtek) – **27. září 2008** (sobota) se koná veletrh zdravé výživy Biostyl 2008. Místo konání: Bratislava, Incheba expo.
Informace: Vít Vrbický, e-mail: obchod@biostyl.cz, tel.: 220 103 388.

Do 30. září 2008 (úterý) se koná výstava Suburbanizace.cz.....bydlím v satelitním městečku. Místo konání: Praha 2, předsálí Geografické knihovny PFF UK, 2. patro, Albertov 6.
Informace: Geografická sekce Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, http://geografie.natur.cuni.cz, Petra Puldová, e-mail: puldova@natur.cuni.cz, tel.: 221 995 500.

Do 30. září (úterý) se koná výstava Alive, která pod širým nebem představuje velkoformátové fotografie zvířat doprovázené environmentálními texty. Místo konání: Náměstí Republiky, Praha 1.
Informace: www.zemekrasnaneznama.cz, Olga Menzelová-Kelymanová, e-mail: olga.menzelova@seznam.cz, tel.: 731 620 978.

Do 30. září (úterý) **2008** se koná výstava fotografie Stromy a lidé. Místo konání: Cheb, Galerie 4, Kamenná 2.
Informace: Nadace Zelená naděje, Mária Hudáková, e-mail: maria@ggpf.sk.

2. října 2008 (čtvrtek) – **5. října 2008** (neděle) se koná výstava mechanizace, pěstitelství, květin a ekologie Zemědělec 2008 a souběžně výstava Náš chov. Místo konání: Výstaviště Lysá nad Labem.
Informace: Výstaviště Lysá nad Labem, www.vll.cz.

Do 5. října 2008 (neděle) se koná výstava Člověk a příroda – stezky k soužití. Místo konání: Hradec Králové, Muzeum východních Čech.
Informace: ČSOP JARO Jaroměř, http://jarojaromer.cz, David Číp, e-mail: jarojaromer@seznam.cz.

Do 2. listopadu 2008 (neděle) se koná výstava Globální klimatické změny. Místo konání: Praha 7, Kostelní 44, sál ve zvýšeném přízemí.
Informace: Národní zemědělské muzeum, www.nzm.cz.

Ostatní

14. září 2008 (neděle) 10.00 – 17.00 se konají Biodožínky County Life 2008. Místo konání: Nenačovice 87.
Informace: Country life, www.biodozinky.cz, Helena Mišková, e-mail: miskova@countrylife.cz, tel.: 311672409, 733 538 305.

16. září 2008 (úterý) – **22. září 2008** (pondělí) se koná Evropský týden mobility a Evropský den bez aut.

Akce proběhne ve spoustě měst a obcí.
Informace: například na www.mobilityweek.eu.

17. září 2008 (středa) 16.30 se koná veřejné projednání Politiky územního rozvoje ČR 2008 a vyhodnocení vlivů PÚR ČR 2008 na udržitelný rozvoj území. Místo konání: Brno, velký sál B. Bakaly, Žerotínovo nám. 6.
Informace: Ministerstvo pro místní rozvoj, www.mmr.cz.

17. září 2008 (středa) 17.30 – 19.00 se koná velká podzemní cyklojízda. Místo konání: Plzeň, Smetanovy sady, U Branky, pěší zóna v centru Plzně.
Informace: Děti Země Plzeň, www.detizeme.cz/cykloplzen, Martin Hytha, e-mail: deti.zeme@ecn.cz, tel.: 606 104 784.

19. září 2008 (pátek) 14.00 – **20. září 2008** (sobota) 18.00 se koná 15. Biojarmark a dožínkové slavnosti. Místo konání: Praha 10, Toulcův dvůr, Kubatova 1/32.
Informace: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz.

20. září 2008 (sobota) 9.00 – 16.00 se koná Olomoucký Biojarmark. Místo konání: Horní náměstí, Olomouc.
Informace: Hnutí Duha, www.hnutiduha.cz/olomouc, Hana Kovaříková, e-mail: hana.kovarikova@hnutiduha.cz, tel.: 585 228 584.

21. září 2008 (neděle) 15.00 se koná Velká podzemní cyklojízda. Místo konání: Náměstí Jana Palacha u Rudolfiny, Praha 1.
Informace: www.auto-mat.cz.

25. září 2008 (čtvrtek) – **28. září 2008** (neděle) se konají Jablečné slavnosti. Místo konání: Centrum Veronica, Hostětín 86.
Informace: Centrum Veronica Hostětín, http://hostetin.veronica.cz, Hana Němcová, e-mail: hana.nemcova@veronica.cz, tel.: 572 630 670.

27. září 2008 (sobota) se koná Den lnu a vlny. Místo konání: Třebechovice pod Orebem, Podorlický skanzen Krňovice,
Informace: ČSOP Orlice, www.krmovice.cz, e-mail: info@krmovice.cz, tel.: 495 591 633.

	HealthCare	CropScience	MaterialScience
--	------------	-------------	-----------------

Ujizděj na trávě a na všechno házej bobek, ale zároveň pomáhaj zachraňovat unikátní draha.

DEJTE DRAHÁM TAKY ŠANCI

www.sanceprodraha.cz

www.zhubni.info

www.pracedomu.info

V noci 4. srpna se v americkém národním parku Arches zřítíl skalní most zvaný Wall Arch. Výška jeho oblouku dosahovala přibližně deseti metrů a šířka víc než dvacetí. Jak napsala správa parku v tiskové zprávě, všechny skalní mosty jednou pochopitelně spadnou, protože na ně eroze a gravitace působí neustále, z hlediska lidského času je ovšem dost ojedinělé tak dramatickou změnu pozorovat, nebo dokonce i zažít.

foto skalního mostu Wall Arch před zřícením a následně jeho torza: National Park Service Photo

